ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XVI. évfolyam 183. szám
2012. május

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívottan és hívatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Allelujaversek

„Alleluja (2). Énekeljetek az Úrnak új éneket, dicséretet zengjetek a szentek Gyülekezetében.” (Zs. 149,1)*

Mondhatnánk: a szép tavasz dalra fakaszt. Fontos érzelmi világunk szempontjából, hogy önmagunkat énekben fejezzük ki. Gazdagítja bensőnket, vígasztal, finomít és örömet szerez. Él a mondás is: aki énekel, kétszeresen imádkozik. Istent dicsérve fontos az ének. Így van ez az örmény egyházban is… nem lehet véletlen, hogy eléggé ismert és elterjedt szó az örmény egyházi himnuszokat jelentő saragán szó. Sokan szívesen hallgatják az örmény egyházi zenét, s meg is érzik a benne lévő lelki tartalmat.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia örmény katolikus szertartás szerint, Bp. 2006. 86. o.

***Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu* honlapon is olvasható.**
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Magával ragadó hangulatú klubest

A Fővárosi Örmény Klub áprilisi műsorára zsúfolásig megtelt Budapesten a Magyarok Háza Bartók terme. Az estet a Budavári Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnökasszonya, *Várady Mária* színművész rendezte. A pótszékeken is ültek már, de a vendégek csak jöttek-jöttek, hogy találkozzanak *Voith Ági* Jászai Mari-díjas színésszel. A meghívóról sok mindent megtudhattunk, de csak a klubesten kaptunk választ arra, hogy mit is jelent a furcsa kérdés: *„A kaktusz is örmény virág?”*

A klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* köszöntötte a megjelenteket, majd *Várady Mária* művésznő kérdéseire őszinte válaszok érkeztek *Voith Ágitól*. Már az első mondatból kiderült, hogy Voith Ági büszke szamosújvári örmény gyökereire. Dédnagyanyja, Janka néni 99 és fél évet élt meg, Ági apját katonatisztnek taníttatta. A család a két világháború között költözött Szamosújvárról Budapestre. Voith Ági még nem járt Szamosújváron, de fia, *Bodrogi Ádám* éppen a klubest napján utazott Erdélybe, az ősi családi fészket megtekinteni. Szép történetet hallottunk édesanyjáról, Mészáros Ágiról is, aki egy megejtett ászári cselédlány gyermeke volt, árvaházban nevelkedett, és amikor már Szegeden volt híres színésznő, hogyan ismerkedett meg a tizenhárom gyűrűs menyasszonyt elhagyó, nők bálványának számító snájdig örmény katonatiszttel, Voith Lajossal.

Számtalan belső, a lélek mélyéből fakadó megrázó történetet, intim titkot is megismertünk a művésznő családjának életéből, amelyről soha nem szokott beszélni. Így például, hogy az 1956-os októberi forradalom napjaiban édesapjával a Városligetben látták a Sztálin szobor ledöntését, miközben a Katona József Színházban akkor mutatták be Németh László: Galilei című drámáját, amelyen ott volt édesanyja, akiért a színházi előadás, illetve a szobordöntés után érte mentek. Tizenkét esztendősen Ági megőrizte azt az emléket is, hogy hazafelé a Ménesi úton a kerítésoszlopokra tűzdelt széttépett orosz tankönyvek lapjait lobogtatta a szellő. A parlamentben volt a rádió, és az édesanyját kérték, hogy szavaljon a szabad Kossuth Rádióban. Mészáros Ági ott mondta ominózus

A Fővárosi Örmény Klub áprilisi közönsége

Voith Ági (jobboldalt) és Várady Mária

mondatát: „Addig nem lépek színpadra, amíg a szovjet csapatok itt vannak nálunk!” (Szerk. megjegyzés: „Az idézett mondat azonban igazán másnap terebélyesedik ki, amikor október 30-án 11-órakor, a Nemzeti Színházban meghirdetett gyűlésen kimondják a színészek és színházak képviseletében megjelentek, hogy „nem folytatják munkájukat a színészek, míg szovjet csapat van Magyarországon. Küzdenek mindennemű restauráció ellen. Nem dolgoznak, míg megnyugtató módon fel nem oszlatják az ÁVH-t (Állam Védelmi Hivatal) és felelősségre nem vonják a bűnösöket, s nem biztosul a Szovjetunióval való teljes egyenlőségen alapuló független viszony.” (Forrás: Igazság, 1956. október 30.) www.szineszkonyvtar.hu) Utána sok kollégája ugyanezt elmondta, de mindenki vissza is vonta. Őt két évig gyötörték, hogy vonja vissza, de kijelentette: Nem. Nem csinál a szájából… Ezért Mészáros Ági karrierje, és így a család élete is hosszú időre megtört.

Voith Ági kellő humorral átszőtt vallomásai mindenkiben felkeltették az amúgy is meglévő érdeklődést.

Az est hangulata akkor érte el csúcspontját, amikor *Kovács Erik* zongorista a billentyűkre csapott, és Voith Ági elkezdte a „Minket nem lehet elfelejteni” számot, amelyet Bodrogi Gyulával együtt énekelnek a József Attila Színházban egy zenés show műsorban.

A dal után Voith Ági elmondta, hogy 56 kapcsán miért kellett megszakítania gimnáziumi tanulmányait, amiért szülei úgy ítélték meg, jobb, ha egy időre Olaszországba küldik. Egy korabeli népszerű olasz slágerrel idézte fel az ott töltött idő emlékét. Dallal mesélt a „vasfüggönyön túli” álmairól is.

Színművészeti főiskolás volt még, amikor a József Attila Színházhoz került. Voith Ági mesélt akkori érzéseiről, az oda vezető úton ért élményeiről, benyomásairól. Mindig nagy drámai színésznőnek készült, de Fodor Imre igazgató átadott neki egy példányt *A kaktusz virága* zenés vígjátékból. Az 55 éves vénlány, Stéphani szerepét 21 évesen vitte óriási sikerre. Bodrogi Gyula partnereként. A táncos komikus színésszel egymásba szerettek, később megszületett a fiuk, Ádám.

Pihentető filmbejátszások következtek. Egy szilveszteri műsorban a 16 éves Ádámmal hárman, együtt léptek fel, amely után fiuk kijelentette, hogy ő sohasem lesz színész, mert nem lesz exhibicionista. Nem is lett, mert mint megtudtuk, 40 éves korára komoly üzletember: „Belőle kijött az örmény vér, Inárcson 48 szobás szállodát épített 34 hektáros területen, és a BAH-csomópontnál nyitott egy éttermet is”.

Láthattunk rövid részletet a Kaviárból is.

Ezután Várady Mária kérte Voith Ágit, hogy ismét énekeljen. A nézők közül eddig is sokan állva hallgatták a beszélgetést a szűkölt teremben, a folyosóról is be-benéztek az emberek, de a Jamaikai trombitás slágert hallva már ott is ragadtak a terem ajtajában. A művésznő ugyanis olyan szenvedéllyel adta elő a dalt, hogy voltak, akik egyszerre bólogattak, együtt énekeltek a művésznővel és ujjaikkal a térdeiken doboltak a zene ritmusára. A szépkorúak és a fiatalabbak ütemes tapssal újabb dal éneklésére biztatták vendégünket.

De előtte választ kaptunk arra a kérdésre is, hogyan dolgozta fel Voith Ági, hogy nem

drámai színésznő lett. Annakidején a József Attila színház volt az egyetlen a színházak között, amely zenés darabokat játszott, ahol fantasztikus szerepeket kapott, és berobbanó sikere lett a „kaktusszal”. Ám Voith Áginak annak ellenére voltak drámai szerepei is, pl. angliai Erzsébet (Schiller: Stuart Mária), Vica (Németh László: Nagy Család).

Ráadásként a művésznő elénekelte a Bodrogi Gyula ötlete alapján Seress Rezső és Müller Péter által írt Szomorú vasárnap című dalt.

Várady Mária egy gyönyörű virágcsokorral, a klub háziasszonya, dr. Issekutz Sarolta az *Erdélyi örmény konyha, fűszerezve* című könyvvel köszönte meg Voith Áginak, hogy fellépett a klubesten. A művésznő búcsúzóul egy vidám dallal köszönte meg, hogy örmény kötődése ellenére életében először lehetett együtt örmény közönséggel…

Az agapén már senkinek nem kellett megmagyarázni miért került a meghívóra, hogy A kaktusz virága is örmény virág…

A Marosszéki Kodály Zoltán Gyermekkar vendégei voltunk

Budapesten, április 20-án a Patrona Hungariae Iskolaközpont dísztermében. A Mikházán és Jobbágytelkén már sokszor meglátogatott gyermekkórus és felkészítő iskolanővérek egy gazdag *Hála-Gála* hangversenyre invitálták azokat az Erdélyjárókat, akik hosszú évek óta segítik a gyermekkórus fennmaradását, fejlődését, bemutatkozásait, gyermekeinek mindennapi élete, tanulmányi és művészi fejlődése anyagi biztosítását. Már a sok székely ruhába öltözött boldog gyermekek látványa is felemelő volt, a felkészítő tanárok önzetlen munkáját dicsérő magas színvonalú hangversenyük ismét lenyűgözte a teltházas közönséget. Népi és egyházi húsvéti énekeket hallhattunk a kisiskolás és nagyobbacska gyermekektől tisztán és értően (*a részletes program a füzetek áprilisi száma 35. oldalán*). A műsor végén kerámia emlékplakettekkel köszönték meg a kiemelkedően segítők munkáját, nagy taps kíséretében. Büszkék vagyunk arra, hogy a díjazottak között volt *dr. Szarka György*, a mi Gyuri Bácsink is, akivel idén 15. Erdélyjáró utunkra indulunk augusztusban (az úti program a füzetek 32–33. oldalán olvasható) megmerítkezni – ismét és ismét – Erdély varázslatos világában, a remény és a magyarság összetartozásának szellemében.

M

Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermekalkotásokban

Április 2-án igazán szép és gazdag kiállítást láthatott a nagyérdemű, ha ellátogatott az Országos Idegennyelvű Könyvtárba a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió által rendezett kiállításra. A kiállítás nagyterme zsúfolásig megtelt az érdeklődőkkel.

Borosnyay Klára

A kiállítás gerincét képező anyag 100 gyermektől érkezett be, összesen 127 alkotás, főleg festészet és grafika, továbbá ötvösség, textil, kerámia, origami, papír és famunkák formájában. Hihetetlen színesen és színvonalon. Kiemelendő az alábbi csoportos beküldők névsora: gyergyószentmiklósi örmény közösség, Csiky Gergely Általános Iskola és Főgimnázium Aradról, Zsámbéki Premontrei Keresztelő Szt. János Általános iskola és Szakközépiskola és Gimnázium, Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti és Általános Iskola, Ward Mária Általános iskola és Gimnázium, Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola, valamint a nagyszámú egyéni beküldők sora.

dr. Issekutz Sarolta

Rendkívül megfogta a gyermekeket a tematikus alkotás és bemutatkozás eme lehetősége, melyből levonhatjuk máris – jóleső örömmel –, meghozta gyümölcsét a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió önzetlen hozzáállása a művészeti oktatás és a nagyszabású kiállítási lehetőség megszervezése terén. Köszönjük.

Külön kiállítótérben gazdag anyagot láthattunk a gyermekeket felkészítő Tanároktól és a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió kiállító művészeitől is, átlagban kettő képző- és iparművészeti alkotást.

Aradi versenyművek: Miklós Brigitta (Arad) Himnusz, Horváth Szilvia (Arad) Ómagyar Mária-siralom

Helyet kapott a házban az örmény kódexművészet XIII. sz-i remekeiből válogatott mini kiállítás is, amelynek ősi motívumai nyomot hagynak bármely látogatóban, hát még az ifjú és idősebb alkotókban és alkotásaikban.

A gazdag kiállítótérben gazdag műsor fogadott bennünket. *Borosnyay Klára* stúdióvezető köszöntője után *dr. Issekutz Sarolta*, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke mutatta be a magyar anyanyelvű erdélyi örmény közösség 350 éves múltját és jelenét a Kárpát-medencében, a magyar kultúra és nyelv megmentésében, megtartásában tanúsított rendíthetetlen magatartását, a haza iráni el-

kötelezettségét (48-as szabadságharcban, a békés korszakok politikai szerepvállalásában, a társadalmi és gazdasági életben, a művészetek területén), magyar anyanyelvűként őrizve örmény gyökereiket, hagyományaikat, értékeiket. Gasztronómiai hagyományaikból is hoztak ízelítőt a kiállítás látogatóinak.

Vikol Kálmán, dr. Szuper Géza, Bakó Mária

Dr. Benedek Katalin alapos szakmai megnyitója után *dr. Szuper Géza* és *Vikol Kálmán* együttese, valamint *Bakó Mária* fiatal énekes tette teljessé az örmény művészetek megismerését szép örmény és székely népdalokkal, egyházi énekekkel.

Köszönet a szervezőknek, a reprezentatív helyszínt biztosító Országos Idegennyelvű Könyvtár befogadó házigazdának, valamint az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a Budapest Főv. II. kerületi Örmény Önkormányzat szponzoroknak.

A gyergyói versenyművek

S végezetül néhány bejegyzés a vendégkönyvből: *„Örülök, hogy eljöhettem rendezvényükre, az alkotásokból sugárzik a hit, az alkotókedv és a haza szeretete.” „Köszönöm a Gyermekek alkotásait, a hithez, művészethez való elkötelezettségüket, szerénységüket! Hála az Alkotóműhelynek, az Egyesületnek és a Könyvtárnak, hogy a Szent Húsvét Ünnepe előtt létrehozták ezen kiállítást.”*

Bizton hiszem, hogy mindannyian büszkék lehetünk a kiállító gyermekekre és bízhatunk a belőlük felnövő új nemzedékben, a közös szebb jövőnkben.

Művészetbarátok

És ne feledjék, a Szentpéteri Alkotóműhelybe szeretettel várják az alkotni vágyókat (gyermekeket és felnőtteket) hétfőnként 14 órától 20 óráig a Ward Mária Gimnáziumba az Bp. V. Molnár utca 4. III em. 304-be (további tájékoztatás a füzetek 38. oldalán).

M

Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermekalkotásokban c. kiállításának megnyitóján

Hölgyeim és uraim! Tisztelt egybegyűltek, művészek és érdeklődők! Kedves gyerekek, fiatalok!

Dr. Benedek Katalin

Számomra – aki már nyitottam kiállítást az örmény kódexművészet lapjairól, az örmény- és magyarörmény díszítőművészet különféle régi és új alkotásairól – nagy öröm, hogy most ezt az új kiállítást megnyithatom.

Az utóbbi évtizedben néhány igen érdekes és értékes bemutatót láthattunk Budapesten, amelyek különleges, néha a régmúltból származó kultúra szellemét, történetét, netán egyenest a darabjait idézték fel. Volt építészet, kódexművészet, kortárs fotó- és képzőművészet, mind saját nyelvén beszélt az ősi földről és az erdélyi magyarörménység múltjáról, hagyományőrzéséről.

Ezúttal egy különleges alkotóműhely, a Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió tagjai, kiállító művészei, felkészítő tanárok, valamint a tanulók, a diákok által készített képeket, tárgyakat láthatjuk egy gazdag kiállítás keretében. Itt bemutatkoznak más művészeti iskolák is, mindebből ízelítőt kaphattunk 2011 őszén, a MOM Kulturális Központban. Magas színvonalú gyermekmunkákat mutattak nekünk akkor. Ezúttal még bővebb anyagot láthatunk.

A Szentpéteri Stúdió tagjai – az intézmény saját hitvallása szerint – hagyományos, valamint egyéb képző- és iparművészeti technikákat művelnek és oktatnak, a gyermekek életkori sajátosságaihoz mérten. Mivel különböző korú gyermekek dolgoznak, egymást is tudják segíteni. Az alkalmazott képző- és iparművészeti technikák jól kiegészítik egymást, és ez ad lehetőséget a közös témán túl az anyagok összedolgozására is. A műhelyek kiváló szakemberek, felkészítő tanárok vezetésével dolgoznak, bőr- és fémmel, papír- és textillel, tehát érthetőbbé, kézzelfoghatóbbá teszik az adott témára alkalmazott, vagy alkalmazható különböző kézműves technikákat.

Az egyes részlegek (ötvös, bőrmíves, játékkészítő, textil és kerámia) működési formája lehetőséget teremt az elmélyült munkára, hiánypótlása is egyben az általános- és középiskolákból egyre erősebben kiszoruló művészeti oktatásnak. Ez az, amit bevezetőül föltétlenül hangsúlyozni kell: értelmes, sőt, alkotó munkára ösztönzik a gyerekeket, fiatalokat!

A jelen tárlat azért is érdekes, mert végül is két önálló részből áll: itt láthatók a gyermekek és fiatalok művei, a nyitott és őszinte kísérletek, próbálkozások, a másik teremben a művészek és felkészítő tanárok alkotásai.

Négy éve a Szent György-legenda volt az úgymond „kötelező” ábrázolás témája, jelenleg pedig az örmény kódexművészet. Míg azonban a legenda megjelenítésében, feldolgozásában a gyermekeket elsősor-

ban a mese, a cselekmény foglalkoztatta, addig az örmény kódexek esetében a hit, a vallás ragadta meg őket. Valamiféle elkötelezettség érezhető ki ezekből a gyermeki alkotásokból. Gyakorta – például az erdélyi gyerekek esetében – a többszáz, netán ezer éves kódexek kapcsán például a magyar Himnusz szövegét írják a gazdag, sokszínű lapokra.

A számos gyermek munkáinak különkülön való ismertetésére, tárgyalására természetesen nem vállalkozom. Egyet azonban hozzá kell tennem: a gyermeklélek különös kegye, működése folytán a rajzokban – bár többnyire érzik az eredeti kódexlap vagy miniatúra ihletése – természetesen a gyermek napi, sőt, szinte pillanatnyi benyomásai, konfliktusai fedezhetők fel.

Itt azonban létezik még valami, amit a Szentpéteri Stúdió munkamódszerének dicséretére kell írnunk, ez pedig a közösség ereje, a közösségi munka. Így például a Szent Korona-ábrázoláson, amely Borosnyay Klára irányításával készült, az ötvös- és festőművész szavai szerint „kétszer tizennyolc" gyermek dolgozott. Több szakma együttműködésére volt szükség a tárgy létrehozásához.

A meghívó tanúsága szerint a Stúdió művészei és felkészítő tanárai is mutatnak be műveket. A technikai sokszínűség itt is szembeötlő.

Találkozunk érzékeny pasztell- és akvarell tájképpel, ízléses ötvösmunkákkal, éppen a már említett Borosnyay Klára kezéből. Breznay Klára olajképe kissé szürreális ízű, Remete Szent Pál és Szent Antal találkozását idézi. Maradva még a festészetnél: Pál János képei talán a legszembetűnőbben kötődnek a jellegzetes örmény motívumokhoz és témákhoz. Ez a néha elvont, néha realisztikusabb ábrázolásban is követhető. Az ősi kultúrák foglalkoztatják Millavári Szilvia művészi képzeletét is.

Cservenkay Mariann csakúgy, mint Siska Szabó Hajnalka a Jézus-történet világából merít momentumokat. Urbán Zoltán egyénien átlényegített rózsája, vagy Neuberger István lendületes kalapácsvetője szintén egy-egy világlátást igyekszik ábrázolni.

Szebeny Mariann finom ívű réz hajdísze figyelemre méltó.

A textilművészek munkái igen színvonalasak: Blénessy Rita színes nemezkompozíciói komoly szakmai tudást, ugyanakkor fantáziával teli mesélő lendületet mutatnak. Vermes Vera batik pipával, növényi festéssel varázslatos madarak és virágok buja áradatát tárja elénk, miközben elrejtett szimbólumokat mutat. Orient Enikő úgy dekoratív, mint monokrómabb színvilágú alkotásai letisztult művészi látásmódról tanúskodnak.

Szabó János míves ötvösmunkái, az ezüst ékszerek és a cukortartó megragadnak esztétikus formáikkal. Szentgyörgyi Edit restaurátor fotódokumentációban mutatja be, milyen fokozatokban folyik egy barokk szobor feltárása, valamint egy barokk kép restaurálásának szakaszai.

Tisztelt közönség!

Örüljünk az itt megnyilvánuló gazdagságnak, a megjelenő és megvalósult alkotási vágynak, elsősorban pedig örüljünk a gyermekek és fiatalok nyiladozó tehetségének. A két kiállítás – a felnőtteké és a gyermekeké – újabb apró reménysugár, amely – s ezúttal nem az ötvösművészeti értelemben – bearanyozhatja napjainkat.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

(Elhangzott, 2012. április 2-án az Országos Idegennyelvű Könyvtár Rendezvénytermében)

Benedek Katalin, művészettörténész

Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós, Csíkszépvíz

Négy város. Négy erdélyi örmény település, sok-sok emlék a múltból, amely most – legalább – fotókon látható. Még pedig közel – a Hartyán Általános Iskolában, ahova a XV. kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat tagjai által készített fényképek hozzák el ezen városok, települések emlékeit. A kiállítást ma, február 24-én fél ötkor *Nuridsány Zoltánné*, a kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat elnöke nyitja meg.

– Másfél évtizede fotózzuk az erdélyi örmény települések templomait, házait, egyszóval az örmény épített örökséget és a még fellelhető tárgyi emlékeket. Ütött az óra, sietnünk kell, mert szeretnénk megőrizni az utókornak, hiszen ezeken a településeken a műemlékvédelem nem működik. A négy város közül legnagyobb veszélyben Erzsébetváros van. Épített öröksége pusztul legjobban. A Trianoni Diktátum után megfogyatkozott Erdély örmény gyökerű lakossága is. Az örmények az Óhazából az 1001 tornyú Aniból, az akkori fővárosból 1250-ben menekültek a mongol és szeldzsuk pusztítás elől. A pogány tengerben 301-ben kereszténnyé vált nép magas kultúrát épített és őrzött meg. Nem hagyták el hitüket a több évszázados menekülés folyamán sem. Erdélyben, az 1650-es években Apafi Mihály adott engedélyt háromezer családnak a letelepülésre. Az örmények szorgalma és kultúra teremtő ereje Erdélyben is megmutatkozott. A háromezer családban egyetlen írástudatlan sem volt, hírül adják a korabeli krónikák. Szorgalmukkal, leleményességükkel és kultúrájukkal hamar felvirágoztatták a kereskedelmet és az ipart. Négy várost építettek Erdélyben, Szamosújvárt, Erzsébetvárost, Gyergyószentmiklóst és Csíkszépvíz gazdag települését. Iskolákat, templomokat, kórházat létesítettek. Kiválóan megszervezték az önkormányzatokat.

Szamosújvár (Armenopolisz) néven az örmények fővárosa lett. Európa első tervezett városa. Még a múlt század elején is a Kárpát-medence legszebb reneszánsz és barokk városa volt a Szamos partján.

Ezekről a városokról mutatunk be egy csokorra valót az immáron több százra nőtt felvételeinkből – olvasható a kiállítás ajánlójában.

De mit is láthatunk, ha ellátogatunk a kiállítás hatására az érintett városokba? Mert érdemes felkerekedni, és Erdélybe utazni.

Megtekinthetjük például Szamosújváron az örmény katolikus székesegyházat, amely több mint 260 éve épült, és melynek főoltárképét Rubens egyik tanítványa készítette, Gyergyószentmiklóson a hajdani Piacteret, ami ma egy szépen parkosított főtér, vagy Csíkszépvizen az örmény templomot, a Bíró kápolnát, a gótikus kápolnaromot, illetve Erzsébetvárosban az örmény katolikus templomot a város főterén, az Apafi kastélyt, a volt alsó örmény templomot, amely jelenleg evangélikus templomként működik.

Ha pedig most nincs időnk arra, hogy elutazzunk ezekre a helyekre, akkor képzeletbeli utazásra indulhatnak az elkövetkező napokban a Hartyán Általános Iskolában megtekinthető fényképek alapján.

Szabó Juli

(2012. február 24.)

Emlékezünk az Örmény Genocídium áldozataira

Hol volt, hol nem volt?

Van akinek volt, van akinek nem volt a 20 század elején, úgy 1915 táján az akkor még Oszmán Birodalomban, amely ma Törökország, nagy kitelepítés, népirtás, tömeggyilkosság, genocídium, holokauszt, 25 koncentrációs tábor, ahol emberek tömegeit elégették, megmérgezték vagy vízbe fojtották, és nem zsidók voltak, hanem a Birodalom keresztény örmény kisebbsége, közel másfél millióan. Tény, hogy megesett. *Winston Churchill* a mészárlásokat közigazgatási holokausztnak nevezte, és megjegyezte, hogy „a leszámolás ezzel a kis-ázsiai néppel annyira tökéletes volt, amennyire egy ilyen cselekedet csak lehet (…) Nincs okunk kételkedni abban, hogy ezt a bűntényt politikai okokból tervezték meg és hajtották végre. Az alkalom adta magát, hogy megtisztítsák a török földet a minden török törekvéssel szemben álló keresztény fajtól."

Nos, amit a 20. század talán legnagyobb formátumú politikusa mondott, érdemes megfontolni. „Az örmény genocídiumra széles körben tekintenek úgy, mint az egyik első modern, szisztematikus *népirtásra*; sok nyugati forrás pusztán a halálozási arányt emeli ki, mint az örmények megsemmisítésére tett szervezett akció legfőbb bizonyítékát. A genocídium, amelyet a mai napig huszonkét ország ismert el hivatalosan népirtásnak, bizonyára a második legrészletesebben tanulmányozott ilyen jellegű eseménysorozat a történelemben." (Magyarország sajnos nincs a 22 között.)

Talán ezért történhetett meg a csoda, hogy a Francia Parlament csatlakozott azokhoz a független országokhoz, amelyek holokausztnak minősítik az 1915-ös örmény népirtást. Most már Sárközy elnökön múlik a többi. Vagyis az, hogy Franciaország és a francia nép, amely oly büszke Európa történelmében betöltött szerepére az 1789-es forradalomtól errefelé, és magyar származású elnöke jó francia hazafiként meri-e vállalni a határozott kiállást egy kisebbség kiirtására tett kísérlet józan megítélésére?

Az örmények kitelepítésének és lemészárlásának igen gazdag irodalma van. Franz Werfel A Musza Dag negyven napja (1933) című regényét sokan ismerik, de *Kurt Vonnegut 1988*-as Kékszakáll című regényének is központi témája az örmény genocídium, *Paolo* és *Vittorio Taviani*, a világhírű *olasz* rendező-testvérpár a *Berlini Nemzetközi Filmfesztiválon* (2007) mutatta be Pacsirtafarm (La Masseria Delle Allodole), az *Antonia Arslan* könyve alapján borzalmaiban is lenyűgöző, mély empátiával készült filmjét az eseményekről. Az olaszországi írónő saját családja történetét írta meg önmaga identitását keresve, s örmény származását felfedezve.

Törökország mai napig tagad és büntet. A ízléstelen, számítógépen játszadozók mitől olyan biztosak, hogy egyszer nem kerül rájuk a sor? Így, a 21. században.

Lucifer mondja Az ember tragédiájában: „Máma rajtam, holnap rajtad".

Kuti Márta

(Marosvásárhelyi Népújság, 2012. febr.)

Mégsem tilos a népirtás tagadása Franciaországban

Alkotmányellenes az a törvény, amely büntetendővé teszi a Franciaországban elismert népirtások, köztük az örmények elleni genocídium tagadását – döntött kedden a francia alkotmánytanács.

Az alkotmánytanács szerint a szóban forgó törvény vét a véleményszabadság követelménye ellen. A döntés értelmében a Törökország által élesen bírált jogszabály nem léphet hatályba.

Januárban a felsőház 127 igen szavazattal 86 ellenében hagyta jóvá a nemzetgyűlés által korábban megszavazott javaslatot. Miután a szenátus nem változtatott a szövegen, a tervezetet – amelynek alapján a törvény megsértőire egy évi elzárás és 45 ezer eurós pénzbüntetés lesz kiszabható – véglegesen elfogadta a parlament.

Az alkotmánytanács indoklása szerint egy törvény büntetheti a véleménynyilvánítás gyakorlásával való visszaélést, ahogy ez az holokausztttagadásról 1990-ben elfogadott törvény esetében történik, de magának ennek a szabadságnak a gyakorlását nem. Márpedig a január 23-i törvény a francia törvények által elismert minden genocídium nyilvánosan történő tagadását szankcionálja egyévi elzárással és 45 ezer eurós pénzbüntetéssel.

(…)

Újat írnak

A francia köztársasági elnök azonban azonnal megbízta a kormányt azzal, hogy az alkotmánytanácsi ajánlások figyelembe vételével dolgozzon ki új tervezetet az örmény népirtás tagadásának tiltásáról. Nicolas Sarkozy tudomásul vette a döntést, és „érzékeli mindazoknak a hatalmas csalódottságát és mélységes szomorúságát, akik elismeréssel fogadták annak a törvénynek az elfogadását, amely minden genocídium tagadását büntetni kívánta" – olvasható az elnöki hivatal által kiadott közleményben.

Franciaország eddig két genocídiumot ismert el, a holokausztot és az örmények népirtását, de csak az előbbinek a tagadását büntette. A francia parlament már 2001-ben népirtásnak minősítette az 1915 és 1917 között lezajlott törökországi tömegmészárlást, amelyben az örmény fél szerint 1,5 millióan vesztették életüket.

(Index/MTI 2012. február 28.)

Fülöp Ákos atya

Az Örmény Genocídiumra emlékeztünk

Április 21-én, szombaton a budapesti Orlay utcai Örmény Katolikus Templom zsúfolásig megtelt. Fülöp Ákos atya, a lelkészség adminisztrátora emlékmisét mutatott be az Örmény Genocídium 97. évfordulóján. Az Adorate vegyes-kórus örmény saragánokkal, liturgikus énekekkel, valamint a magyar-, az örmény és az erdélyi Himnusz eléneklésével működött közre. Az emlékmise utáni agapén az Adorate kórus még egy ráadás hangversenyt adott a közösségnek.

Orbán István

Örmény gyökerek és a Kolozsvári Római Katolikus Főgimnázium

A Báthory István erdélyi fejedelem és lengyel király által 1579-ben alapított kolozsvári tanintézetben (a mai Báthory István Gimnáziumban) 1852-ben adták ki az első évkönyvet, 1944-ig összesen 92 kötet jelent meg. Tulajdonképpen a szabadságharc leverését követő Bach-korszak elnémetesítő politikája ellenére, a kor hasznára írható, hogy 1850-től birodalmi határozattal kötelezték a tanintézeteket az évente szerkesztett értesítők, évkönyvek kiadására. Ezek értékes adatközléseikkel ma jelentős mértékben megkönnyítik a kutatómunkát. Ismerjük például a diáklétszám részleges adatait az 1773–1898 közötti 125 év alatt; ezek szerint a piaristák tanítványainak száma az intézetben 42 116. Az erre vonatkozó pontos adatok 1852-től jelentek meg az évkönyvekben, eleinte még csak szám szerint, majd 1860-tól az osztályok névjegyzékét is közölni kezdték. Így számos olyan családot ismerünk, akik az évtizedek során, generációkon át, mind ugyanebbe a tanintézetbe íratták gyermekeiket. Ükapa, nagyapa, apa, fia, testvérek, unokatestvérek, rokonok hosszú sora egy iskola diákjai és érettségizői voltak.

Az értesítők számos értékes statisztikai táblázatot is közölnek a családok lakhelyéről, vallásáról, nemzetiségéről, a családfő foglalkozásáról stb. Az osztályok igen vegyes összetételűek voltak, a diákság Erdély különböző részeiből, társadalmi rétegeiből és nemzetiségeiből került be. A földbirtokos, nemes ivadékától a szántóvető földműves fiáig mindenféle/fajta családfőkkel találkozunk. Tanárok, orvosok, kereskedők, iparosok, katonák stb. fiai koptatták az öreg alma mater lépcsőit. Mátyás Jenő, szegedi egyetemi tanársegéd, öregdiák így emlékezik 1926-ban: „az intézet egyforma szeretettel ölelt keblére mindenkit, mind a magyart, románt, szászt vagy más nemzetiségűt. Nem volt az elbírálásban és szeretetben különbség sem vagyoni állapot, sem vallás, sem faji hovatartozás tekintetében. Mindenki csak diák volt, akit a szülő keresve se bízhatott volna jobb gondozókra, mint a mi piarista tanárainkra."

A hosszú évek során, az ősi falak között több száz örmény diák és tanár is megfordult, akik tovább öregbítették a piarista skola hírnevét. És tették ezt azután is, miután kikerültek az iskola padjaiból, adományaikkal, alapítványaikkal, az anyagi és szellemi örökség gazdagításával. Az 1872/73-as értesítő egyik táblázatában az osztályvizsgát tett nyilvános és magántanulók nemzetiség szerinti megoszlására bukkanunk, ahol a 416 beírt diák közül 30-an voltak örmények.

Elsőként említsük meg az Ákontz család fiait. Többen az intézet közeléből, a Főtér déli során, az 5. számú házból jártak be, melyet a Filstich, majd a Wolf, végül az Ákoncz család birtokolt. 1872-ben érettségizett a (népszerű nevén) piariban Ákoncz József, 1877-ben Ákoncz János. Egy évvel később „Ákoncz János úr a természetrajzi szertárnak ajándékozott 1 db rókát, melyet Klirr Ferenc múzeumőrtől vett és Vatter Györgynél tömetett". Ez ma is megvan. Özvegy Ákontz Jánosné és Ákontz Sándor magánadakozók pénzösszeggel támogatták az intézet segélyező egyesületét. 1931-ben id. Ákontz János nyug. kolozsvári kir. ítélőtáblai bíró, az 50 éves érettségi találkozóján jelentős pénzösszeget adományozott a szegény tanulók támogatására. Itt érettségizett Ákontz Alajos, Ákontz Antal. Rövid ideig ide járt Ákontz Károly is, utóbb tanársegéd a szülészeten, majd magántanár. 1920-ban érettségizett Ákontz Miklós, a Magyar–Olasz Bank kolozsvári fiókjának főnöke, a Piarista Diákszövetség ügyvezető elnöke, aki 1927-ben, az intézet új dísztermének építésekor 100 lejjel szerepel az adakozók hosszú sorában, és aki Ákontz Györgygyel együtt éveken át két diáknak ingyenes ebédet adott. Az Ákontzok tehetséges fiúk voltak, többször dicséretben részesültek szavalóversenyeken, rajzkiállításokon, a Daltársulatban, vonósnégyesekben különböző hangszereken játszottak.

1905-ben Holló Károly rajztanár az Önképzőkör pályázatain 20 koronával jutalmazott rajzversenyt hirdetett meg egy 30x40 cm-es tájkép készítésére. A 8. osztályos Bulbuk Ernõ nyerte, aki később pénzadományokkal támogatta a Piarista Diákszövetséget. 1903-ban érettségizett Bulbuk Jenő. A Bulbuk famíliából a legidőállóbb nyomot az intézetben Bulbuk Manó (Emánuel) hagyta. A kolozsvári köznyelvtől csak Szent Jóskának nevezett szeminárium bejárati folyosóján a falra kerül egy szép kőkeretbe foglalt fekete márványlap, mely ma is hirdeti, hogy készült „Bulbuk Emánuel kolozsvári polgár emlékére, aki a kolozsvári két fiúnevelő intézetnek 60 000 korona alapítványt hagyott. 1821–1897." Róla írta György Lajos, a Marianum Polgári Iskola Tanárképző Intézetének igazgatója, a Szent István Akadémia t. tagja, a Pásztortűz és az Erdélyi Irodalmi Szemle szerkesztője s nem utolsósorban a piariban a Lyceum Könyvtár igazgatója: „Iskolája iránt bőkezű alapítványával hálás diák, akinek emlékezetét e sorok írójával együtt még sokan hálásan őrzik, hogy lehetővé tette számunkra a diákkor gondoktól nem árnyalt önképző munkás éveit."

Az intézet közelében működött a Czecz család temetkezési vállalata „az első és legnagyobb temetkezési intézet Kolozsvárt". 1880-ban érettségizett Czecz Lajos, majd 1886-ban Czecz József, aki a természetrajzi szertár részére csinos akvarell képeket készített. Itt végzett a családból: Czetz Dénes 1887-ben, Ernő 1899-ben és Károly 1906-ban. Czetz János 1927-ben 100 lejt adományoz az új díszterem berendezésére.

Az intézet történetében 1874-ben 8. osztályos magántanulóként szerepel Issekutz Gyula (1851–1917), utóbb táblabíró, aki a piaristákra bízta a később híressé vált fia,

Issekutz Béla (1886–1979) nevelését és oktatását. Béla a közeli Rhédey-palotából járt iskolába. 1903-ban tette le az érettségit, 1908-ban lett orvosdoktor, 1914-ben pedig már a gyógyszertan magántanára, 1919 elején nyilvános rendkívüli tanár. Majd a Szegedre menekített egyetemen folytatta pályáját rendes tanárként. Az egyik legnagyobb magyar gyógyszerkutató lett, a legismertebb magyar gyógyszerészeti kézikönyv szerzője. Akadémiai tagsággal és díszdoktorátussal is megtisztelték. Az 1899-es értesítő egyik érdekes adata, hogy a 4. osztályban tőrvívásban és ökölvívásban tornagyőztes volt. Issekutz Aurél alispán 1883-ban érettségizett, majd a 25 éves találkozón 400 korona adományával támogatta az intézet Segítő Egyesületének megalapítását. A továbbiakban az értesítőkben találkozunk Issekutz Oszkár és Issekutz Antal nevével is, ez utóbbi történelmi és irodalmi értekezéseket írt az Önképzőkör keretében szerkesztett Hajnal című ifjúsági lapba.

A Harmath család nem csak diákokat, de tanárt is adott az intézetnek, Harmath Gergely személyében. Kézi ösztöndíjasként, kitüntetéssel elsőrendű diákként végez 1866-ban. 1871-ben nevezik ki az intézethez, mint kegyesrendi áldozár, a földrajz, természetrajz, természettan, vegytan tanára, gyorsíró-tanító, a Királyi Magyar Természettudományi Társulat rendes tagja, a 2. osztály főnöke, a természetrajzi gyűjtemény őre. Heti óráinak száma 17. 1892-ben a 25 éves érettségi találkozóján pénzadománnyal járult hozzá egy új alapítványtételhez, melynek kamatját mindig a történelemtanulásban legkiválóbb gimnáziumi tanuló kapja. 1865-ben végzett Harmat Lajos, harminc év múlva Fény és árnyak (K-vár, 1884) című kötetével gyarapítja a Lyceum Könyvtárat. Harmat Béla 1868-as végzős, magán adakozóként támogatta a segélyző egyesületet. Őket követi Harmat Miklós és Jenő. 1942-ben érettségizett Keszi Harmath András, utóbb Svájcban letelepedett festőművész. Annak idején Darkó Lászlóval (utóbb festőművész) és Guriszatti Antallal (később műkritikus Bolíviában), díszleteket festett az intézet Mikes-ünnepére. Az önképzőkörben többször is díjat nyert Munkácsy Mihály, majd Anonymus című tanulmányaival, az iskola zenekarában első hegedűs volt. Olaj- és vízfestményeiért nemegyszer könyvjutalomban részesült Debitzky István rajztanártól. Vezetője volt az iskolai Zrínyi Sportkör sí szakosztályának. A kolozsvári közgazdász Keszi Harmath Sándor 1945-ben érettségizett. Harmath Tivadar, akinek a Széchenyi tér déli oldalán volt fűszer-, csemege- és hentesáru kereskedése, 1929-ben naponként ingyen ebédet adott szegény diákoknak.

A Szentpéteri magyarörmény polgári család fiai is szép számban ültek az intézet padjaiban. Simó Ferenc rajztanár egyik 1858-as névlistáján a vasárnapi diákok között szerepel Szentpéteri Josef,

kath. szobrász, képfaragó. De sorolhatjuk Jánost, Gyulát, Józsefet, Bálintot (aki szép pannókat készített a természetrajzi szertár számára), majd Lukácsot is. Szentpéteri Ferenc „a természeti szertár gondozásában a szaktanárnak valóságos jobbkeze vala", 1895-ben érettségizett, utóbb járásbíró, a Hangya Szövetkezet elnöke, a róm. kat. egyházközség világi elnöke. Szentpéteri Gyulát 1902-ben 8. osztályos korában egyhangúlag választották meg az önképzőkör elnökének. Kolozsvár tisztes polgára volt Szentpéteri Lukács kereskedő is.

Tutsek Sándor az unitárius főgimnáziumból járt be vallástanra, majd 5. osztálytól a piari diákja lett, 1899-től ügyvédi irodát nyitott a Magyar utca 20-as számú házában (melynek homlokzatát Napóleon-sasok díszítik).

A Monostori út 24. szám alatt vállalt „mindenféle kultúrmérnöki munkát" Baczó, Végh és Verzár irodája. 1852-ben a Normál Rajzodában, a gimnáziumiak 7. osztályában, Verzár Simon több rajzot készített szinte mérnöki pontosságú vonalas szerkesztésekkel. Szomorú epizódokról is olvasunk az értesítőkben: 1885-ben Verzár Lázár kimaradt a 2. osztályból, majd a 3. osztályban beteg, és tovább megszakad a fonal. Az évtizedek során az évkönyvekben többször találkozunk gyermekhalandósággal is. 1918-ban érettségizik Verzár József és Antal. Majd a segélyező egyesület magánadakozói között találjuk Verzár Ludmillát is.

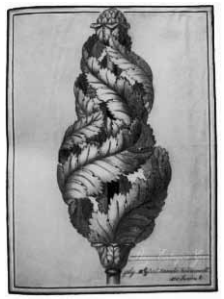

Nyolc Vikol fiú szerepel az értesítőkben. Az 1840-es években születtek Sándor, Ödön és Simon. A Rajziskola névjegyzékei szerint apjuk kereskedő, s míg Sándor a vasárnapiakhoz volt beírva, az utóbbiak a gimnazistákhoz. Vikol Simon a Dalárda tagja volt, az önképzőkör alelnökének is megválasztották és 1863-ban érettségizett. „A kereszt" cégére alatt posztó-, gyolcs- és selyemkereskedést működtetett, tagja volt a Mágnás kaszinónak. 1861–1870 között járt a gimnáziumba Vikol Kálmán, később városi tanácsos, helyettes polgármester, aki az Összhang Önképző Dal- és Zeneegylet zászlóavatásán védnöki tisztséget vállalt. 1926-ban a főgimnáziumban szövetkezeti társulást hoztak létre 74 taggal, köztük Vikol Kálmán és Vikol Béla is szerepelnek 250 és 500 lejes jegyzett üzletrésszel. További Vikolok a névsorban: Géza, igen tehetséges rajzoló, majd János magántanuló, utóbb bankigazgató, aki havi 200 lejes adományával segítette a különböző jutalmazások ügyét az intézetben. Ide járt ifj. Vikol Gergely, később a Széchenyi téren az Arany keresztnevű jól működő fűszerüzlet tulajdonosa. 1929-ben végzett ifj. Vikol Kálmán, az Önképzőkör rendezvényein gyakran szereplő, kitűnően zongorázó, Mendelsohn-, Chopin-műveket játszó diák, utóbb kézdivásárhelyi tanár. Annyit még említsünk meg, hogy a szeminárium épületének szomszédságában, az Egyetem utca 6-os számú háza, mely egykor a Jósika családé volt, a 19. század közepétől a módos kereskedő Vikol családé lett.

Az örmény múlt, történelem, kultúra kutatói és a magyarörmény irodalom megteremtői közül is többen a ko-

lozsvári piariban diákoskodtak. Mások, ha nem is voltak itteni végzősök, de valamely családtagjuk, testvérük, rokonuk szintén ide járt. Szongott Kristóf (1843–1907), az örmény irodalom, nyelvészet és történelem neves tanulmányozója, az Armenia című folyóirat szerkesztője és kiadója nem a piariban diákoskodott, de a könyvtár részére ajándékozta a már említett Armenia számos példányát. Ugyanakkor az 1855-ös születésű Szongott Jánost már az intézetben találjuk.

Az Armenia másik megteremtője Govrik Gergely szamosújvári örmény katolikus főpap volt. A családból Govrik Tivadar 1923. május 7-én, mint 8. osztályos diák jegyzőkönyvi dicsérettel szerepelt az intézet önképzőkörének gyűlésén.

Az Armenia munkatársai közül kiemelkedik Markovich Jakab marosvásárhelyi múzeumigazgató. Az értesítőkből 12 Markovics ill. Markovits fiút sikerült kijegyzetelni. Például Markovics Jakab 8. osztályos alapítványos növendék 1877-ben érettségizett a piarista főgimnáziumban.

Molnár Antal (1847–1902) szamosújvári levéltáros, az „örmény kérdés" törökországi és nemzetközi vonatkozásait tárta fel, és megírta Szamosújvár monográfiáját, ennek kézirata jelenleg is a városi levéltárban található. Gimnazista korában a Normál Rajzodában igen szorgalmasan munkálkodott, 8 vizsgarajzot készített. Műénekben is jeleskedett. 1863-as értesítője szerint csupa kitűnő kitüntetéssel első rendű diák volt.

Bányai Elemér (1875–1915), aki Zuboly néven vált ismertté a magyar hírlapírásban, 1893-ban érettségizett a piaristá főgimnáziumban. Az Armeniában forrásfeldolgozásaival és művelődéstörténeti írásaival tűnt ki. Munkatársa volt az Ellenzéknek, a Kolozsvári Hírlapnak, a Vasárnapi Újságnak. Kolozsvári majd budapesti újságíró volt, megírta Lisznyai Kálmán életét, Chorin Ferenc biográfiáját, a Pesti Hírlap és a Pesti Napló történetét. 1902-ben Szamosújváron megjelent háromkötetes Örmény anekdoták című gyűjteménye. Az első világháborúban az északi harctéren esett el 40 éves korában. Hősi halála alkalmából barátai emlékkönyvet adtak ki Zuboly könyve címen.

Stipendiumos, azaz tápintézeti alapítványos növendéke volt az intézetnek Herrmann Antal (1851–1926). A piarista konviktus nevelte fel a kiváló etnográfust, egyetemi tanárt, az erdélyi népélet tanulmányozóját. Művei néprajzi, történelmi és nyelvészeti tanulmányok. Sok írása jelent meg különféle folyóiratokban. Szerkesztette az Ethnologische Mitteilungen aus Ungarn című értékes néprajzi közlemény-sorozatot. Ezek ajándékként rendszeresen megérkeztek az intézethez „tekintetes dr. Herrmann Antal tanár úrtól a Lyceum Könyvtár gyarapítására". Úgyszintén a szerző ajándéka Opitz Márton Erdélyben (1622–1623) című kötete.

Esztegár László szamosújvári könyvtáros, aki az örmény költészetről cikkezett az Armeniában, az 1860-as években tanult a piariban. 1883-ban Esztegár Bálint is elballagott az intézetből, majd mint magyar királyi erdőmester, 1909. június 29-én, a 25 éves érettségi találkozóján mint az iskola Segítő Egyesületének egyik alapítója 400 korona adományt tett.

Simai Gergely (1823–1909) és Simai János a keleti örmény bölcsészet remekeinek ismertetésével, irodalomtörténeti cikkek és örmény versek fordításával gazdagították az Armeniát. Később további végzős Simai fiúk voltak Salamon (1863), Tivadar (1870), Márton (1881), Miklós, Ferenc, Antal. Úgyszintén Simai Gyula budapesti kir. ítélőtáblai tanácselnök, aki 1882-ben érettségizett, majd 1932 júliusában, az 50 éves találkozón pénzadományával hozzájárult a szegény diákok támogatásához.

Kapatán Márton örmény katolikus plébános és egy időben az Örmény Múzeum igazgatója, aki történelmi és néprajzi cikkeivel szerepelt az Armenia hasábjain, s Aki templomot ad, Istennek ad (Szamosújvár, 1930) című munkájában közölte az erdélyi örmény katolikusok névtárát, 500 lejjel szerepel az adakozók hosszú névsorában a piari dísztermének felépítésekor és berendezésekor.

Gopcsa László (1865–1933) államtitkárként a kultuszminisztériumban teljesített szolgálatot, az Oficier d'Instruction Publique-kal tüntették ki, a Gárdonyi Géza Társaság tagja volt. Örmény tárgyú kötetekkel jelentkezett, gyorsírói szakértő, tanügyi és jogi szakíró volt. Megírta a gyorsírás történetét, egy kisebb tanulmányt írt Gárdonyi Gézáról. További kötetei: Örmény közmondások (Kolozsvár, 1888) és Örmény regék (Bp. 1911). 1926-ban jelent meg Visszaemlékezés című írása az Öregdiák visszanéz című kötetben. Ebben felidézi az eltelt évtizedeket, mikor 80 évvel előtte, az 1840-es években édesapját Gopcsa Joachimot, utóbb Szamosújvár városának tanácsosát tanította, oktatta, nevelte a piarista intézet. 50 évvel ezelőtt pedig a korán elhunyt testvérbátyját, Gopcsa Péter albírót, úgyszintén testvéröccsét is, Gopcsa Jakab orvost. Mindannyian a Szamosújvári Örmény Katolikus Algimnázium 4. osztályát végezték, majd beiratkoztak a kolozsvári piarista főgimnázium 5. osztályába és itt érettségiztek. Emlékszik, hogy számtalanszor imádkozott diákkorában és azután is a csodatevő Szent Szűz előtt a szomszédos piarista vagy akadémiai templomban. Írásában feleleveníti emlékeit kedves tanárairól, Janny Lászlóról, Nagy Alajosról, Cserei Józsefről.

Kolozsvárt, a Deák Ferenc utca 21. szám alatt volt a Korbuly ház, eredetileg 19. századi klasszicista épület, melyet a vagyonos örmény család birtokolt, s ahonnan a fiúk több generáción át a piariba jártak. Egy 1820-ban keltezett kézirat névlajstroma szerint Korbuly Deodat, a Classis Primaen volt diák. Ide járt később Korbuly József (1860–1917), utóbb hírlapíró, szerkesztő, több korabeli lapnak, például az Erdélyi Híradónak is belső munkatársa. Novella- és regényíróként is ismert volt. Az elismert vőlegény, valamint A felsült Don Juan című színművei sajnos kéziratban maradtak, de Az apa szerelme című darabját 1887. március 20-án műsorára tűzte a Kolozsvári Nemzeti Színház. Feljegyezték róla, hogy rokonszenves, becsületes ember volt, a 19. század 80-as éveinek legtehetségesebb erdélyi hírlapírója. Diákkorában több pannót rajzolt a természetrajzi szertár számára az 1878/79-es tanévben, 8. osztályos diák korában. A milliomos Korbuly Bog-

dán (1816–1911), aki saját költségén építtette fel Kolozsvárott, a Sétatéren a Nyári Színkört, aki az 1874/75-ös évadtól kezdve volt a Kolozsvári Nemzeti Színház intendánsa, aki színész és színpadi szerző is volt, nos, az iskolai évkönyvek tanúsága szerint, éveken át pénztámogatást nyújtott a diákok önképző körének és pártoló tagja volt a Segélyző Egyesületnek. Itt érettségizett 1865-ben Korbuly Sándor, 1880-ban Korbuly Géza, 1892-ben Korbuly Emil.

A magyarörmény Gabányi név is szerepel az értesítőkben. 1890-ben „tek. Gabányi Endre mérnök úr 9 drb. réz és 1 drb. ezüst régi pénzt" ajándékozott az intézet érem-gyűjteményéhez.

Folytatjuk

(Művelődés közművelődési folyóirat – Kolozsvár. LXV. évfolyam, 2012. március)

Kiss Ernő és az örmények

A XV. kerületi Örmény Önkormányzat hosszú évek óta szervez megemlékezést az 1848-49-es forradalom és szabadságharc alakalmából Kiss Ernő emléktáblájánál. Idén a rendezvényt március 14-én, 11 órakor tartották, s a Hartyán NOK iskola diákjaival közösen ünnepeltek. A kerületben ugyanis (Lázár Vilmos kivételével) minden aradi vértanúnak van emléktáblája, s mindegyik emléktáblának egy-egy gondozó iskolája. Kiss Ernő altábornagy, örmény főnemes emlékének őrzése ily módon a Hartyánhoz (is) tartozik. A kerületi Kiss Ernő utcában 2002. október 6-án állíttatott *Nagy Előd,* kerületi festő- és éremművész által készített bronz plakettel díszített márvány emléktáblát az Örmény Önkormányzat. (Szerk. megj.: Az ünnepélyes leleplezésére *Dr. Katona Tamás* történészt kérték fel.) Mint az elnöktől, *Nuridsány Zoltánnétól* megtudtuk, Lázár Vilmos is örmény származású, mi több, Kiss Ernő rokona volt, így szeretnének neki is egy táblát állítani. Mivel nevét viselő utca nincs a kerületben, így Kiss Ernőé mellett volna helye. Nuridsány Zoltánné ünnepi beszédéből a jelenlévők egyebek mellett megtudhatták, hogy valaha körülbelül 100 örmény gyökerű család élt a kerületben, s bár sokan elköltöztek, körülbelül 50 család itt maradt. Közülük négy család egyenes-, egy pedig oldalági leszármazottja Kiss Ernőnek. A szabadságharcban 70 örmény főtiszt vett részt, ők akkor már több mint 100 éve itt éltek, a reformkori gondolatokat magukénak érezték. Erdélyi betelepítésük után az örmény családok – mivel már polgári szinten éltek – fellendülést hoztak. Kiss Ernő a bécsi Teréziánumba járt, de ő is, mint sokan, a szabadságharc mellé állt. Az örmények szemléletét hűen tükrözi, hogy volt olyan család, aki három fiút veszített a szabadságharcban, de azt mondták: a hazáért áldoztuk őket.

Nuridsány Zoltánné

(Szerk. megj.: A koszorúzáson jelen volt a Horvát Nemzetiségi Önkormányzat vezetője és a Fővárosi Örmény Önkormányzat alelnöke, valamint sokan, akik kötődnek az örménységhez és sokan, akik ugyan nem kötődnek, de nagy tisztelettel gondolnak Kiss Ernő altábornagyra, az aradi vértanúk egyikére.)

(A Budapest XV. ker. Polgármesteri Hivatal honlapjáról, 2012. márc.)

Bálintné Kovács Júlia

Adalékok a Vikol család kézdivásárhelyi ágáról

Orbán István írásából megtudtuk, hogy ifj. Vikol Kálmán, aki 1929-ben érettségizett, később Kézdivásárhelyen élt és dolgozott, mint zenetanár. A város megbecsült tagja volt, és az utókor sem feledkezett meg róla.

A Bod Péter Napok keretén belül tartották a képző véndiákjai az 55 éves találkozójukat. Az ő elképzelésük volt, hogy szeretett zenetanáruknak emlékplakettet állítanak, amit a képző mai vezetősége a legmesszebbmenően támogatott. Május l6-án került sor rá. Az ünnepi megemlékezések sorát Fejér Kálmán szatmárnémeti nyugdíjas zenetanár, a képző volt diákja nyitotta meg, majd Fábián Erzsébet nyugalmazott óvónő mondta el az emlékeit. Ezek után a tanár úr legidősebb gyermeke, Vikol Erzsébet nyugalmazott magyartanár, a képző volt tanára ismertette édesapja pályafutását a mai fiatalokkal, és azokkal, akik nem ismerték tevékenységét. Ezek után került sor a zeneteremben a plakett leleplezésére, melyet az alkotó művész Vetró András szobrász és a képző igazgatója, Bajcsi Ildikó tett meg.

2008-ban Vikol Kálmán-dombormővet avattak Kézdivásárhelyen

Vikol Kálmán hat gyermeke közül öt volt jelen, egy lánya súlyos műtétje miatt nem tudott eljönni. A család meglepetése volt, hogy együtt lépett fel a fia és unokája, Vikol Kálmán, aki jelenleg Pesten tanít, valamint a dédunokája. Meleghangú, családias összejövetel és tisztelgés volt, melyet nagyon megérdemelt Vikol Kálmán zenetanár, hiszen egész életét a tanítványai és népes családja között osztotta szét. Az eseményről a megyei lap, a *Háromszék* is beszámolt. Legutóbb ezt találtam az említett újság hasábjain.

Vikol Erzsébetre, a magyar nyelv őrére emlékeztek (Bod Péter- és Comenius-napok Kézdivásárhelyen) (részletek)

Az idei, immár huszadik alkalommal megszervezett Bod Péter-napok tegnap reggel kezdődtek, de azt megelőzően a tanintézményben Comenius-napokat tartottak (…)

A háromnapos rendezvény megnyitóján fellépett a tanítóképző énekkara és Gyöngyvirág tánccsoportja, majd a végzős osztály versmondóinak rövid műsora következett, akik a névadó 1760-ban írt művéből olvastak fel részleteket. Az idei iskolanapokat László Katalin, a tanítóképző igazgatója nyitotta meg, aki beszédében Bod Péterre emlékezett, követendő példaként említve személyiségét**. Az iskola egykori magyartanára, Vikol Erzsébet (1944–2010) negyvenéves pedagógusi életpályáját dr. Ambrus Ágnes idézte fel, a magyar nyelv őrének nevezve egykori kollégáját. A tanítóképző 4. számú osztályterme tegnaptól Vikol Erzsébet nevét viseli, és falára felkerült a Vetró András szobrász által készített dombormű, melyet László Katalin és Vikol Márta könyvtáros leplezett le.** Az ünnepségen a Vikol család tagjai is jelen voltak, a néhai magyartanár alakját dr. Kerekes László, a Boldog Özséb római katolikus templom plébánosa és húga, Kolcsár Emese idézte fel.

(Háromszék, 2011. május 13.)

Csiksomlyói Rege

Így a pünkösdi búcsú közeledtével arra gondoltam, hogy meglepem a Füzetek olvasóit egy nagyon szép mesével, ami Erdélyről, a magyarokról, a székelyekről, és a csodákról szól.

A Jóisten valamikor nagyon régen Csíksomlyón osztotta szét világunkat a különböző nemzetek, népek között, azért hogy azok ne civakodjanak a kék bolygó területei fölött.

Összehívta őket a csíksomlyói dombtetőre. Ott, ahol a kápolna most áll, az Úr megáldotta a földet. Ezért ott a föld mélyéből áradni fog örök időkig a jóság energiája.

Csíksomlyói Szűzmária

Tódultak a nemzetek minden felölről. Jöttek északról és délről, keletről és nyugatról. Lóháton, elefántháton és teveháton, ökrök vontatta szekereken. Megteltek a közeli dombok a népek sokaságával. Bármennyien is voltak, egyre csak jöttek és úgy látszott, nem fogynak el soha. A megérkezettek felsorakoztak egymás mellé. Mindenki beszélte mindenki nyelvét. Fegyver nem volt senkinél, mert maga az Úr hívta őket és az egész környéken jóság és békesség uralkodott. A Sátán nem lépte át a Kárpátok gerincét, mert megtiltatott neki.

Amikor mindenki egybegyűlt az Úristen felújította az emberekkel kötött szerződését. Ennek jeléül gyönyörű szivárvány jelent meg hegyek fölött. Az Úr emlékeztette a világ nemzeteit a tízparancsolatra. Majd igazságosan szétosztotta a földet a népcsoportok között.

A következő intelemmel engedte útjukra őket: Szaporodjatok és sokasodjatok. Népesítsétek be a földet mely néktek adatott. Uralkodjatok a föld állatai és növényei fölött. Uralkodjatok igazságosan és céltudatosan jó gazda módjára!

Aztán megáldotta az emberek sokaságát, és útjukra bocsátotta őket. Figyelte, ahogy elvonulnak az égtájak irányába, mint a vándorhangyák.

Amikor az utolsó népcsoportot is elnyelte a messzeség, az Úrra rászakadt a sűrű csend és a néma magány. Akkor abban a pillanatban másvalaki azt hitte volna, hogy azt a helyet, a megáldott szent helyet nem adta még oda senkinek. Tudjuk, hogy az Úr cselekedetei nem véletlenszerűek, és nem céltalanok.

Ezért az Úr kiült a csíksomlyói dombra és várt. Várt türelmesen, tudta, kikre kell várnia. Íme, egy elkésett furcsa népcsoport közeledett a domb felé. Mezítlábas kisfiú tarka tehenet vezetett kötélen. A tehén hátán egy kislány ült, feje körül sokszínű virágkoszorú és különös nyelven dalolt. A dal beleolvadt a tájba és feloldotta a magányt. Mint az arany, ahogy felnemesíti az ötvözetet. Az Úrnak felvidult a lelke, mert bebizonyosodott, hogy minden a terve szerint megy, és már tudta kié lesz a megáldott föld!

– Kik vagytok ti? – Kérdezte a gyerekeket. Nem bírt szóhoz jutni a megilletődéstől. A kislány egy csokor virágot nyújtott az Úrnak.

– Üdvözölve légy mi Urunk Istenünk! Én Magyar vagyok a testvérem Székely. Messzi földről jövünk és eltévedtünk az úton. – Az Úr elfogatta a virágot és újra örült az ő lelkében, mert soha nem kapott ajándékot embertől.

– Hol vannak szüleitek? Túl gyöngék vagytok még ahhoz, hogy egy nemzet sorsát cipeljétek!

– Nincsenek szüleink, nem is voltak! – Csilingelte a kislány.

– Honnan jöttetek? – Faggatta tovább az Úr.

– Csillagösvényről. – Szólalt meg a fiúcska is félénken.

– Országot akartok magatoknak?

– Azt szeretnénk Uram. De mivel mi még gyerekek vagyunk, adjál nekünk apát és anyát is, aki védelmezzen bennünket!

– Apát adjak, meg anyát is? – Kérdezte az Úr meglepetten.

– Igen, mert csak te tudsz adni! Te vagy a mindenható, a jó és a könyörületes!

– Várjatok egy keveset, hadd gondolkodjam – mondta az Úr, és két tenyerébe hajtotta fejét. Hosszasan gondolkodott. A két gyermek közben önfeledt játékba kezdett. Nevetgélésük úgy hatott a dombon, mint ezernyi ezüst csengettyű.

– Mivel védtelenek vagytok, ártatlanok, és kedvemet lelem bennetek, ezért meghallgattam és teljesítem kéréseteket! Íme, itt van ez a föld, amit nemrég megáldottam. Ezt az áldott földet, Erdélyt és Pannóniát nektek adom örök időkre! De azt tudnotok kell, hogy ellenségeitek megszaporodnak majd és sanyargatni fognak benneteket, tisztaságotok és jóságotok miatt, ezért erős hitet és reményt adok nektek, amit itt, ezen a szent helyen, Csíksomlyón minden évben megerősítsetek.

– Apát is adok nektek, én leszek az Atyátok, mert én vagyok mindenek Atyja, a világ teremtője! Anyát is adok, a Szűzanyát, Máriát, Jézus Krisztusnak, a világ Megváltójának és szeretett fiamnak anyját! Ő legyen a ti anyátok és bajaitokban mindig őhozzá, kiáltsatok!

Csodálatos szépségű asszony jelent meg, fehér ruhában, ragyogó fényben. Lehajolt, megsimogatta a két árvát, majd felemelte és keblére ölelte őket!

Azóta hosszú idő eltelt sok minden megváltozott, de egy dolog változatlan: minden pünkösdkor százezrek vonulnak ki a búcsú hegyére megerősödni hitben, és reményben.

Ott közöttünk van valóban nemzetünk anyja, érezzük kezének simogatását és azt a földöntúli boldogságot, ahogy szerető anyaként keblére ölel bennünket.

(Csíkszeredából
Bulbuk Márton István küldte,
Bálintné Kovács Júlia szerkesztette.)

Erőss Attila

Nem mind magyar

Nem mind magyar,
Aki így szól, sír, vagy nevet,
S hevesen ráz veled kezet.

Szemébe nézz.
Az kevésbé lehet hazug;
Míg a lába bokádba rúg.

Nem a szavak,
Nem az ékes, fennkölt beszéd
Az, mi hazát emel feléd.

Lelket keress,
Szívet, mely veled szenvedett,
S csak akkor nyújts neki kezet.

2010

Ferencz Zsolt

Páratlan ismeretanyagra és tapasztalatra alapozott kötet Murádin Jenőtől

Példátlanul komplex, páratlan ismeretanyagra és tapasztalatra alapozott összegző munkának nevezte, ugyanakkor a szerző eddigi 33 könyve és több száz tanulmánya párlatának gyűjteményeként értékelte Murádin Jenő Kolozsvár képzőművészete című kötetét *Tibori Szabó Zoltán*, lapunk munkatársa kedden délután, a Minerva-ház Cs. Gyimesi Éva termében tartott könyvbemutatón. Az igényesen kivitelezett kötet a sepsiszentgyörgyi ARTprinter Könyvkiadó gondozásában látott napvilágot, amelynek képviseletében *Kopacz Attila* kiadóvezető volt jelen, Murádin Jenő művészettörténész pedig vetítettképes előadásban nyújtott ízelítőt a könyv gazdag képanyagából. Az est házigazdája *Köllő Katalin* volt.

– Évtizedek óta figyelemmel követem Murádin Jenő munkáját, azt az aprólékosságot, amellyel a számára releváns információt összecsipegeti és följegyzi, azt a hallatlan szorgalmat és kitartást, amellyel a könyvtárakban, gyűjteményekben és levéltárakban rejlő, rég elfelejtett vagy annak hitt alkotók emlékeit összeszedi és rendszerezi – magyarázta Tibori, hozzátéve: a művészettörténész, pályája során megalkotta azokat a munkákat, „amelyek a 19. és a 20. századi erdélyi magyar képzőművészet történetét az egyéni alkotói sorsok irányából és szemszögéből közelítik meg, és amelyek a különböző részletek tisztázására összpontosítanak”. Az egyenként is izgalmas részletek ezúttal egyazon kötetben kerekednek egésszé, s a kincses város kétszáz évének képzőművészete révén Erdély művészettörténetéhez is közelebb viszik az érdeklődőt. – Megkerülhetetlen kötet kerül az olvasó asztalára, olyan munka, amelynek dokumentáltságához és tudományosságához nem fér kétség. A szerzőt legteljesebb elismerésünk, őszinte gratulációnk illeti meg érte. Akárcsak az ARTprinter Könyvkiadót, a kötet míves kivitelezéséért – hangsúlyozta Tibori Szabó Zoltán.

„Megkerülhetetlen kötet kerül az olvasó asztalára”

– Fotó: Rohonyi D. Iván

Kopacz Attila kifejtette: megtisztelő volt a kiadó számára Murádin könyvén dolgozni, mint mondta, egyetlen szerzőtől sem kaptak korábban ennyire precíz anyagot, a szöveget és a képeket illetően egyaránt. – Élvezet volt ezt a könyvet elkészíteni, közben újra és újra átolvastuk, napi szinten egyeztettünk interneten – részletezte az ARTprinter igazgatója. Lelkiismeretes munkájukért Kopacz Attilának és feleségének, Zitának mondott köszönetet Murádin Jenő, valamint Tibori Szabó Zoltánnak is, aki „kezdetektől fogva ismerte a kéziratot, javaslatokat fogalmazott meg, és mindent megtett annak érdekében, hogy ez az összefoglaló munka elkészüljön”. – Az ember csak akkor ül le megírni egy ilyen kötetet, ha előtte már elvégezte azokat az előtanulmányokat, és megismerte a fázisokat, amelyek révén megértheti a különböző korok történéseit. Ha pedig majd nagyon öreg leszek, összegyűjtöm az eddig megjelent tanulmányaimat, és *Függőhíd* címen próbálom kiadni őket, pontosan arra utalva: aligha elképzelhető a Kárpát-medencében, hogy valamely nép, nemzet vagy országrész művészete – beszéljünk zenéről, irodalomról vagy akár képzőművészetről – ne kapcsolódjon a szomszéd népek, régiók művészetéhez – nyomatékosította Murádin Jenő.

Reményét fejezte ki, hogy mindazok, akik *Kolozsvár képzőművészete* című kötetét elolvassák, sűrített formában találják meg benne az erdélyi képzőművészetben két évszázadon át végbement folyamatokat. Befejezésül Murádin Jenő vetítettképes előadást tartott, vázolva a kötetben szereplő színes reprodukciók történetét, eredetét.

(Szabadság, 2012. február 29.)

Sas Péter

A szépek temploma – az egykori kolozsvári minorita templom

Az Örménymagyarok kincses Kolozsvárért – kincses Kolozsváron elnevezésű rendezvénysorozat első eseményét február 22-én- tartották az EMKE Györkös-Mányi Albert Emlékházban. A rendezvényen mutatták be Sas Péter művészettörténész tanulmányát az egykori kolozsvári minorita templomról, ennek összefoglalóját adjuk közre.

Az író Kolozsvári Grandpierre Emil édesapja, a Nagy Péter álnéven publikáló egykori törvényszéki bíró, az Erdélyi Magyar Párt elnöke *Ó, kedves Kolozsvár* című, a csillapíthatatlan honvágy, a kincses város iránti nosztalgia szülte emlékfüzérében „a szépek temploma” fogalmával azonosította a Deák Ferenc (Eroilor) utcában álló minorita templomot. A jelzős szerkezet eredetére azzal adott magyarázatot, hogy a vasárnapi mise után a férfiak a templomból kivonuló lányok és asszonyok szemet gyönyörködtető és lelket melengető látványában gyönyörködtek.

A minorita templom a 19. század végén (Veress Ferenc felvétele)

1782-ben készült el a finom vonalvezetésű barokk templom. A tetszetős barokk homlokzat és torony megépítésének idejét évszámrejtő felirat (kronosztikon) foglalja magában: **I**STHAE**C**. T**V**RR**I**S. ERAT. TR**I**ST**I**. PROSTRATA. R**V**INA. / RESTITVIT. **CL**E**M**ENTE. / A**V**G**V**STA. THERES**I**A. **D**ONO. (Ez a torony gyászosan összeomlott, a felséges Terézia kegyes adományából újjáépült.)

A templombelső nagyon kellemes, az otthonosság érzetét keltő összhatást nyújt, Kelemen Lajos elragadtatott véleménye szerint „az egyik legcsinosabb”. Aranyozott, a prédikációk erkölcsös-

ségéhez vakítóan fehér helyszínt biztosító sokszögű, kehely alakú szószéke a Haller grófok bőkezű adományának köszönhetően készülhetett el.

A szentélyben a klasszicista oszlopok által közrefogott főoltárképen a templom titulusát, Krisztus Színeváltozását ábrázolta az ismeretlen művész. A festményen Máté evangéliuma jelenik meg előttünk: „Hat nap múlva Jézus maga mellé vette Pétert, Jakabot és testvérét, Jánost, s fölment külön velük egy magas hegyre. Ott elváltozott előttük, arca ragyogott, mint a nap, ruhája pedig olyan fehér lett, hogy vakított, mint a fény." (Mt 17,2)

A templom egykori művészi mellékoltárait a 18. század egyik legjelentősebb barokk mestere, Anton Schuchbauer faragta ki, melyek Nagyenyeden, a római katolikus templomban találhatók. A Mária-oltár középpontjában a Szűzanya a köpenyes Mária-ábrázolás típusaként volt látható. A Katalin-oltár középpontjában Sienai Szent Katalin állt a feszülettel, az oltár alsó részében a szent jellegzetes ábrázolástípusában Palermói Szent Rozáliát helyezte el a művészi kéz. Az oltárképeken megjelent Szent Sebestyén és Szent Rókus alakja is, szerepeltetésük a pestistől óvó szentek ikonográfiájának kiteljesedését jelentette. Az üvegablakokon a művészien megmunkált magyar királyszentek ábrázolásain keresztül színes foltokban szűrődik be a napfény. A templom tetszetős neobarokk stílusú, szekkó technikájú mennyezetfreskóit 1908-ban a budapesti akadémikus-festőművész, Lohr Ferenc alkotta.

Fontos adalékot, kőbe vésett forrást jelentenek a templom sírkövei. A templombelsőnek már csak Kelemen Lajos leírásában és Tóth István tollrajzaiban fennmaradt emlékezetkövei az erdélyi síremlékszobrászat míves alkotásai voltak. Különösen szép kimunkálású lehetett az a síremlék, amelyet a Mária Terézia kegyéből megnemesített szamosújvári örmény kereskedőcsalád sarja, Bogdánfy Márton emeltetett „felejthetetlen hitvese", Seifert Augusta emlékére, hamvvederre tekeredő kígyó, angyal, homokóra és horgonyjelvény kettős házassági címerrel kiegészített kompozíciójával díszítve. Erzsébetvárosi Csíki Jánosné síremléke a gyermekhalandóság mementója, a nyolc gyermeket világra hozó, 33 évet élt édesanya hat kiskorúként elhunyt gyermekével együtt pihen a sírboltban. A legmegindítóbb gróf bethleni Bethlen Rozália és első férje, gróf keresztszegi Csáky János tizenöt éves leánya, Kata aranyozott címerű és feliratú, fekete márvány emlékjele és sírverse volt. „Ha kérded, mi tzélja e ki metzett kőnek: / Az, hogy tanulságul légyen az élőnek / Mondja meg helyettem ez a néma márvány, / Hogy emberi éltünk tsak pára s szivárvány."

Az odatemetettek emléktábláit szerencsésen megőrizte a kripta, melyben a régen elhalt minorita szerzeteseken kívül nemesi családok leszármazottai, illetve módos örmény kereskedők nyugszanak. Néhány kiragadott példa: a Kapdebó, Torma, Miháltz, Matskási, Csíki, Szentpéteri, Szőts és Pattantyús család tagjai. Az utóbbi família tagjai közül itt alussza örök álmát danczkai Pattantyús Antal, a „kolozsvári kiváltságos kereskedő társaság" rendes tagja. A helyi polgártársadalom önérzetét és a kolozsvári jelző akkori tekintélyét, rangját érzékelteti Bogdánfy Antal „kolosvari polgár és kereskedő", Másvilági Antal „kolosvári kereskedő", Bogdánfy Gábor „kolozsvári királyi postamester" sírköve. Nyelvi megformálásában az egyik legkicsiszoltabb sírfelirati emlékként olvashatjuk ezeket a sorokat: E' PORHADÓ KŐ EMLÉK / LÁDAI ELIZNEK, / AZ ALIG 32 ÉVET ÉLT, 1853=IK ÉV / DECEMBER 16-ÁN ELHUNYT SZENDE / NŐNEK HAMVAIT FEDI. / CSAK PARÁNYI JELE EZ AZON SOHA / KI NEM HALÓ EMLÉKNEK, MELLYET / A' NÉHAINAK BÁNATOS FÉRJE / MARKOVICS JOAKIM, / 'S SZERETETT GYERMEKEI / ISTVÁN, ANTAL ÉS BERTA / SZÍVÖKBEN EMELTÉK.

A kriptában leltek végső nyugalomra Szábel Boldizsár – sírfelirata alapján – „kolosvári polgár és kereskedő" földi maradványai. Nem kell messzire mennünk a minorita templomtól, hogy rátaláljunk emberbaráti jócselekedetének emlékére. A piarista templommal szemben szalad az egykori várfalnak a Búza (Inocenţiu Micu Klein) utca, amelynek az első kereszteződésében, a Vár (Fortăreţei) utcában ma is áll az 1815-ben alapított aggmenház kicsiny, földszintes épülete. Homlokzatán tábla emlékeztet egykori rendeltetésére és az alapító személyére. SZÁBEL BOLDIZSÁR / ISTENES ALAPÍTVÁNYI VÉG RENDELÉSE SZERINT / MARADIKAI ÁLTAL HAT SZEGÉNY EL AGGOT / FÉRFIAK ÁPOLÁSÁRA 1815be LÉTRE / HOZATATT / KORHÁZ / UJBOL ÉPITTETETT FIA SZÁBEL MENYHÁRD / GYÁMNOKSAGA ALATT ÉS KÖLTSÉGÉN / 1844ben.

A magyar–örmény kereskedők tiszteletreméltó tagjai voltak Kolozsvár társadalmának, és megbecsült helyet vívtak ki a város „kiváltságos kereskedő társaság"-ában. A 19. század első felében nemcsak a boltosok, kereskedők neve, hanem gyakran azok cégtáblája szerint igazodtak el a vásárlók. Ezért hirdette üzletét a singes (szövetes) Vikol és fia „az aranykeresztnél", a fűszerkereskedő és áruszállító Vikol Gergely és társa „a kígyónál".

1926-ban a Vatikán a román állammal megkötött konkordátum alapján a pápa tulajdonjogának fenntartásával a minorita templomot és rendházat örök használatra átengedte a görög katolikus egyháznak. Az 1948-ban államilag megszüntetett görög katolikus egyház elvesztette tulajdonjogát az ortodoxoknak juttatott templom és a lakóházzá alakított rendház felett. 1995 óta az istenháza ismét a görög katolikus egyházat szolgálja, a rendi kolostor falai között jelenleg esperesi hivatal működik.

Az egykori „szépek temploma" emlékeztessen az egyházfenntartó és a kriptában nyugvó örményekre, idősebb Grandpierre Emil, alias Nagy Péter jelzőjének parafrazálásával a kolozsvári szép örmények templomára.

(Szabadság, 2012. március 1.)

Bálintné Kovács Júlia rovata

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben *(27. rész)*

97. **Markovich v. Markovics Jakab**, Erzsébetvátoson született 1820. október 30-án. A gimnáziumot Székelyudvarhelyen és Zalatnán, filozófiai és teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve: 1844. szept. 22. Szolgált 1846: Marosvásárhelyen, 1850: Székelyudvarhelyen, 1853: Erzsébetvároson gimnáziumi tanár. Ez utóbbi helyen az örmény szertartású katolikus gimnáziumnak az igazgatója 1888-ig. 1856–1891: Erzsébetvároson

a latin szertartású egyházközség plébánosa. 1882: főesperes. Meghalt 1891. nov. 28.

A Magyar Katolikus Lexikonból többet is megtudunk. Íme: Márkovich *Jakab, Markovich* (Erzsébetváros, Küküllő vm., 1820. okt. 30.–Kolozsvár, 1891. nov. 28.): plébános, gimnáziumi igazgató. – A gimn. alsó osztájait Erzsébetvárosban, a felsőbb osztályokat Székelyudvarhelyt és Zalatnán végezte. 1839: Gyulafehérvárt teol. hallg. 1843: tanár a marosvásárhelyi gimn.-ban, 1844. IX: pappá szentelve, 1853: az erzsébetvárosi örm. kat. algimn. ig-ja. 1856: uo. helyettes plébános, 1878: alesp., 1882: ker. főesp., 1883: tb. knk., 1887: nyugdíjazták. – Örményország. ókori történetével foglalkozó tanulmánysorozata az *Armenia* 1-6. évfolyamaiban jelent meg. Ez volt az első ilyen tárgyú Magyar nyelvű munka. Az *Armenia* 58 dolgozatát közölte. – *Munkája: Mértani földr. elemei isk. használatra*. Marosvásárhely,1848.–Kolozsvárt 1885-88: szerk*esztette Az erzsébetvárosi r. k. Raphaeli gimn. 1884/85–1887–88. évi értesítőit*.

A lexikon szócikkét Kádár Dániel írta.

98. Márlovits Mihály szamosújvári 1823-ban papnövendék (II. évf.) Átment a nagyváradi egyházmegyébe, ahol ceremoniárius lett. Meghalt 1836-ban.

99. Marton József dr. Székelykálon született 1950. ápr. 15-én. Középiskolát Nyárádszeredában, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron, a Hittudományi Főiskolán végezte. 1992: Budapesten teológiai doktorátust szerez. Pappá szentelte: Gyulafehérváron 1975. jún. 22-én Márton Áron.

A kép az említett konferencián készült. Dr. Marton József mellett dr. Issekutz Sarolta és Sebesi Karen Attila látható

Szolgált: 1975 Székelyudvarhely, 1977 Ditró, 1978: Marosvásárhelyen káplán, 1980: Gyulafehérváron teológiai tanár és 1980–1985: spirituális a Kisszemináriumban. A Hittudományi Főiskolán katekétikát, patrológiát és egyháztörténelmet tanít. 1990–1999 között, tanársága mellett a világi hívek számára elindult távoktatás (levelező tagozat) szervezője és vezetője. Ezt követően a *Márton Áron képző* igazgatója. 1996: Kolozsváron a BBTE keretén belül megszervezi a Római Katolikus Teológiai Fakultást, amelynek professzora és dékánja (1997–2008). Kitüntetései: 1985: szentszéki tanácsos, 1993: pápai káplán 1996: teológiai kanonok, 2000*: az MTA* köztestületi tagja, 2001: Fraknói Vilmos-díj, 2005: nagyprépost. Munkái: A *Studia Theologica Transilvaniensa* gyulafehérvári főiskola (1998-tól) és a *Theologia Catolica Latina* (2000-től) kolozsvári római katolikus kar folyóiratainak főszerkesztője. A *Papnevelés az erdélyi /gyulafehérvári/ egyházmegyében 1753-tól 1918-ig.* Budapest, 1993. *Keresztény ókor*. Marosvásárhely, 2004., *Keresztény középkor.* Marosvásárhely, 2005., *Fogarasy Mihály erdélyi püspök élete és munkássága.* Gyulafehérvár, 2005., *Keresztény újkor*. Marosvásárhely, 2006*., Keresztény jelenkor.* Marosvásárhely, 2008., *Az erdélyi katolicizmus 90 éve. (1900–1990).* Kolozsvár, 2008. C. Könyvek egyéni szerzője. A *Márton Áron hagyatéka sorozat* szerkesztője. Hét egyetemi kurzust adott ki. 15 kötet társszerzője, illetve szerkesztője. Belföldi folyóiratokben 42, külföldi folyóiratokban 11 tudományos tanulmánya jelent meg. A kisebb közlések száma folyóiratokban és újságokban 50 fölött van.

2001-ben a Kolozsváron tartott IV. Jubileumi konferenciánkon előadást tartott az örmény gyökerű latin szertartású Erdélyben szolgáló papokról, és akkor közölte azt is, hogy anyai ágon az örmény Novák család leszármazottja, tehát az örménymagyarok nagy családjának tagja. Büszkék vagyunk rá.

Folytatjuk

Gyarmati Béla

Az erzsébetvárosi Lukácsok főnemesi ágáról

A bárói ság „megszerzése”

Az erzsébetvárosi Lukácsok ugyan gazdagok is voltak, nemességet is szereztek, mégsem kerültek be a főnemesek zárt körébe. A XIX. században gyermekeik mind gyógyszerészek, orvosok, de leginkább ügyvédek és legtöbben politikusok lettek. Így indult az erzsébetvárosi Lukácsok úgynevezett bihari ágából származó *Lukács György* is, aki Lukács György és Tar Krisztina hatodik gyermekeként 1865. szeptember 10-én született Nagyváradon. Jogi végzettségével rögtön állami alkalmazásba került. 1912-ig kifejtett munkásságát a neki adományozott oklevél részletesen leírja. Hosszú udvarhű politikai tevékenysége elismeréséül titkos tanácsosi címet kapott, majd 1912-ben bárói rangra emeltetett. Az I. világháború alatt főleg a hadi- és népegészségüggyel foglalkozott, a háború után pedig számos interparlamentáris és nemzetközi gyűlésen harcol Trianon igazságtalanságai ellen. 1910-től 1931-ig országgyűlési, illetve nemzetgyűlési képviselő. 1923-tól az erdélyi optáns-perben a népszövetség tanácsa előtt képviselte Magyarországot (mint tudjuk, nagyszerűen, de eredménytelenül...).

Erzsébetvárosi Lukács György Perényi Marjoriet vette feleségül, aki az ősi eredetű, de a XIX. század végére fiágon kihalt báró Perényi család leánya volt. György örmény ősei már 1762-óta „erzsébetvárosi” armális nemesek voltak, azonban Ferenc József az ország kormányzatában kifejtett munkássága elismeréseképpen úgy gondolta kitüntetni hívét, hogy a fiágon kihalt Perényiek bárói rangját Lukács György és Perényi Marjorie gyermekeire ruházta át. Az adománylevél magyar nyelvű hivatalos szövege fennmaradt. Érdekes már maga a nyelvezet is: miről és hogyan rendelkezik egy ősi, de már akkor is rég elavult* szokásokat idéző adománylevél. A mi Lukács Györgyünk részére 1912 decemberében kibocsátott adománylevél szövege (eredeti helyesírással) az alábbi:

„2428 szám/Eln. 1912: A Perényi báró Perényi család magyar bárói méltóságának átruházása kiskoru Lukács György, Miklós és Sándorra.

* A magyar jog 1848-ban eltörölte a nemesi előjogokat, de – a ’48-as törvény határozatát semmibe véve – az uralkodó továbbra is adományozott nemesi rangokat és a megadományozottak boldogan elfogadták azokat, egészen 1918 őszéig. A nemességadományozás a Horthy korszakban már csak a vitézi rendben élt tovább, de a régi címek használata zavartalanul folytatódott 1947-ig, és az érintettek máig gondosan számon tartják azokat!

Lukács György (1865–1950)

Mi Első Ferencz József (következik a magy. czim. [sic!])

Neked Lukács György belső titkos tanácsosunk, kamarásunk és országgyűlési képviselő kedvelt Hívünknek üdvöt és kegyelmet! Minthogy az Uralkodók Felségét semmi sem díszíti inkább, mint ha az alattvalók keblében fejledező erényt fejedelmi adékonysággal követik és jutalmazzák, 's azt, ki magát jeles tettei, ügyessége, dicséretes hajlama 's állandó hűsége által megkülönböztette, ujabb meg ujabb czím, tisztesség 's méltóság polczára emelik, mi szerint így a jutalom, kitüntetés és dicsőség vágyától mások is buzdíttatva, minden szorgalmukat és egész törekvésüket oda irányozzák és arra fordítsák, hogy magukat jeles tetteik, tántoríthatatlan hűségök és állhatatos ragaszkodásuk által Fejedelmök előtt érdemesekké és kedvesekké tegyék, Mi is e részben dicső emlékezetű Elődeink a boldogult magyar Királyok példáját követve, Téged Lukács Györgyöt Apostoli királyi kegyelmünkre méltónak tartottunk, kegyelmes tekintetbe és figyelembe vesszük jelesül azt, hogy Te közpályádat a belügyministeriumban kezdted, ahol rövid idő alatt elérvén a ministeri titkári fokot, mint ilyen az ujonnan felállított anyakönyvi ügyosztály vezetésével bízattál meg, mely minőségedben az anyakönyvi törvény végrehajtása körül alapvető munkásságot fejtettél ki, utóbb Békés vármegye és Hódmező-Vásárhely törvényhatósági joggal felruházott város főispánjává neveztettél ki, mely állásaidban administrativ képességednek és ismereteidnek adtad fényes tanujelét, majd vallás- és közoktatási Ministerünk is voltál, mely minőségedben teljesített hű és buzgó szolgálataiddal teljes Elismerésünket érdemelted ki, jelenleg pedig, mint a József főherczeg úr Ő császári és királyi Fenségéről nevezett tüdőbeteg szanatórium egyesület elnök áldásos emberbaráti mozgalom irányítójának bizonyultál, valaminthogy mindenütt és mindenkor eleget tettél hazafiui kötelességednek 's rendíthetetlen hűséggel és loyalitással ragaszkodtál Felségünkhöz és legmagasabb Trónunkhoz. Hogy tehát a világ előtt is örökre fennmaradó tanuságát adjuk legfelsőbb kegyelmes Megelégedésünknek azon hű és hasznos szolgálataidért, miket Magyarországunk szent koronája, Apostoli királyi Felségünk és Felséges Uralkodó Házunk irányt minden időkben és az alkalom szüksége szerint legnagyobb szorgalommal, tetterővel, ritka ügyességgel 's ernyedetlen buzgalommal tanusítottál, bizonyítottál és kitüntettél, amiként Felőled bizton és kegyesen hisszük jövendőben is hasonló rendíthetetlen hűséggel és buzgalommal tanusítani, bizonyítani és kitüntetni meg nem szünöl, sőt legfőbb feladatodnak és kötelmednek fogod ismerni, világos eltökélt akaratunknál fogva, egyszersmind Apostoli királyi legfelsőbb hatalmunk teljességéből és különös kegyelmünkből a Perényi báró Perényi család magyar bárói méltóságát és „Perényi" előnevét hitvesedtől született Perényi báró Perényi Marjorietől származó kiskorú gyermekeidre, névszerint Lukács György, Lukács Miklós és Lukács Sándorra és ezek mindkét nembeli törvényes ivadékára és maradékára akként ruháztuk át, hogy nevezett

kiskoruak addigi családnevüket a jövőben is változatlanul viseljék, egyuttal kegyelmesen határoztuk és megengedtük, hogy ezentul jövendő örök időkig fent nevezett, most már Perényi báró Lukács György, Perényi báró Lukács Miklós, Perényi báró Lukács Sándor mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaikkal és maradékaikkal együtt, leveleiket a bárók vagy országnagyok szokásaként veres viasszal pecsételhessék 's a törvényszékeken és gyűlésekben szintúgy, mint azokon kívül bárhol egyebütt is mindazon kegy, tisztesség, kiváltság méltóság és kedvezéssel élhessenek és bírhassanak, melyekkel országaink és tartományaink többi bárói vagy nagyjai jog és hajdani szokás szerint, vagy bármiként élnek és bírnak. Hogy pedig ezen Általunk ily méltóságra történt emeltetésüknek örök bizonysága legyen, kegyelmesen megengedtük továbbá, hogy föntnevezett kiskoruak mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaikkal és maradékaikkal együtt a Perényi báró Perényi család czímerét saját czímerükkel egyesítve, jövendő örök időkig a következő alakban bírhassák és használhassák. Álló, csücsköstalpu pajzs, melynek kék mezejét ezüst szarúfa osztja ketté. Az alsó mezőben zöld halom tetején fészkén ülő, jobbra fordított, kiterjesztett szárnyu ezüst pelikán, három fiát melle vérével eteti. A felső mezőben az ezüst szarufán két egymással szembe fordult, vörös nyelvét kiöltő, arany oroszlán ágaskodik, a jobboldali baljában zöld pálmaágat, a baloldali pedig a jobbjában arany markolatú kivont görbe kardot tart, közöttük hatágú, arany csillag lebeg. A pajzsot, amelyen hétágú bárói korona nyugszik, felső sarkainál fogva márvány talapzaton álló, arany koronás, kiterjesztett szárnyú, rózsaszínű ruhája fölött világos kék skapulárét, rajta mellén keresztbe kötött arany stólát s nyakán vörös szalagon arany keresztet viselő angyal tartja. Miként mindez jelen Levelünk elején a festő jártas keze által és művészi ecsettel valódi természetes színekkel is előállítva világosabban szemlélhető. Legyen tehát szabad ezentúl fent nevezett kiskoruaknak és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaiknak és maradékaiknak a leírt czímert, bármi tisztes és illedelmes cselekményben vérten, paizson, zászlón, lobogón, vitorlán, sátoron, házon, sírbolton, temetőn, emléken, drágaságon, gyűrűn, nyakékességen, pecséten, épületen, falon és butoron, szabadon, békével, minden ellenmondás és engedély nélkül viselni, hordani és azzal örökkön örökké élni 's mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaikkal és maradékaikkal együtt jogosítva legyenek mindazon kegy, tisztesség, kiváltság, méltóság és kedvezmény élvezetére, melyekkel országaink és tartományaink többi bárói vagy nagyjai, jog és hajdani szokás szerint, vagy bármikép élnek és bírnak.

Miért is valamennyi országaink, tartományaink és birtokosaink egyházi mint világi, bármi rendű, állapotu, tekintetű és méltóságu minden alattvalóinak ezennel komolyan meghagyván, parancsoljuk, miszerint Őket és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaikat és maradékaikat Nagyságos czímzetü bárónak vagy országnagyoknak tartsák, mondják, nevezzék és tiszteljék, azon czím és nevezettel állandóan élni, bírni engedjék és ezen Apostoli királyi legfelsőbb kegyelmünk és engedélyünk élvezetében se maguk ne gátolják, ne háborgassák, se mások által bármikép gátoltatni, háborgattatni ne engedjék. Ha ki pedig ilyesmit tenni vagy elkövetni me-

részelne, Magunk és Utódaink neheztelését okvetlen magára vonandja. Mindezeknek hitelére és tanuságára saját kezünk aláírásával és Apostoli magyar királyi függő pecsétünkkel megerősített jelen kiváltságlevelünket hagytuk és parancsoltuk Nekik és mindkét nembeli valamennyi törvényes ivadékaiknak és maradékuknak örökre emlékül kiadatni. Kelt a mi őszintén kedvelt Hívünk, tekintetes Lukács László belső titkos Tanácsosunk, Szent István és Lipót rendünk nagykeresztes vitéze, elsőosztályu vaskorona-Rendünk lovagja stb. és a személyünk körüli ministerium ideiglenes vezetésével megbízott magyar Ministerelnökünk kezei által Bécsben Ausztriában Karácsony hava tizenhetedik napján, az Úr ezerkilenczszáztizenkettedik Uralkodásunk hatvanötödik évében.

Ferencz József s. k. Lukács László s. k.

Egyeztette: Krisch (?) Mihály kir. tanácsos, segédhiv. főigazgató"

Hasonló volt a régebbi korok adományleveleinek hangneme és tartalma is, csak régebben latinul rótták a sorokat pergamenre, és jó esetben birtokot is adományoztak hozzá (aminek részletes körülírása az okirat leglényegesebb része volt, a nemesítésnek ez a része azonban már a középkorban elenyészett). Egy ilyen adománylevél önmagában is érdekes, de ennek még két „ráadás" érdekessége is van. Tartalmazza ugyanis az erzsébetvárosi Lukácsok eredeti címerének a lényegét, mégpedig festett képpel! Az uralkodói elhatározás ugyanis a Lukácsok és a Perényiek címerének egyesítéséről szól, a hivatalos „művészileg megfestett" címerkép azonban 90%-ban az erzsébetvárosi Lukácsok címere, egyedül a címerdísz (sisak) helyébe került hétágú bárói korona, és a címertakarók („foszlányok") helyére egy – a címert tartó – angyal. Másrészt, de egyáltalán nem utolsó sorban, érdekes az is, hogy egy erzsébetvárosi Lukács „megbárósításában" a magyar jog szerinti kötelezően aktív szerepet játszó „ministerelnök" szintén egy erzsébetvárosi Lukács volt (Lukács László)! Igaz, hogy csak harmadfokú unokatestvérek voltak, de a rokonságot egész bizonyosan mindketten tudták és számon tartották. (Nem mintha ennek a rokonságnak az adott ügyben bármi szerepe lehetett volna.)

A Perényi báró Lukács címer

Lukács György magas kort ért meg. Korábbi politikai karrierje alapján a háború után nem lehetett könnyű az öregsége. Két héttel 85. születésnapja után, 1950. szeptember 28-án halt meg Budapesten. Utódairól csak kevés adatunk van, de azok megemlítése nem teljesen érdektelen.

A bárói ág Lukácsai

A bárói rangra emelt Lukács Györgynek három fia született. Legnagyobb fia, „báró Perényi Lukács György" (1903–1988), és legkisebb fia – a legszebb főnemesi hagyományoknak megfelelően sok keresztnevű – Sándor Péter Bertalan Ilona Gizella (1909–1988) egyaránt emigráltak, a középső fiú, Miklós (1905–1986) azonban itthon maradt és itthon lett méltán híres ember. A Magyar Életrajzi Lexikonból az alábbiakat tudjuk meg e művészként elismerést szerzett *Perényi báró Lukács Miklós*ról:

„Középiskolai tanulmányait befejezvén gyógyíthatatlan betegnek hitték, ezért bárói örökségének nagy részét elherdálta. Hogy a diagnózisa tévessé vált, komoly tanulmányokat végzett Lipcsében. Többek között ... Arthur Schabel zongoraművésznél és Paul Hindemith zeneszerzőnél tanult. Több német városban karmesterkedett, ezért egy számára nem kedvező magyar meghívást visszautasított, de a II. világháború derekán mégis úgy határozott, hogy hazatér. 1943. okt. 21-én vendégkarmesterként bravúrosan mutatkozott be az Operában Mozart: Szöktetés a szerájból c. operájának vezényletével. A fiatal karmester 1944. július 26-ával elvállalta az igazgatóságot, ahonnan azonban már szeptember 26-án távoznia kellett. Negyedéves igazgatóskodása alatt ugyanis felkötött, begipszelt karral járt, hogy ne legyen képes dirigálni... Mivel számos embert és operai vagyontárgyat megmentett, a háború után az igazolóbizottság a működését nagyon is pozitívan értékelte. 1946–50 között a Svédországból hazatért operaigazgató, Tóth Aladár mellett főtitkár, majd karmester. 1949-ben a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola opera tanszakának, majd 1963-tól ének tanszakának tanszékvezetője, 1975-ig. 1951-ben a Budapesti MÁV Szimfonikusok vezető karnagya. Nádasdy Kálmán nyugalomba vonulásával 1966-ban ismét az Operaház igazgatója ... Wagner-operákon kívül főként Verdi-operákban remekelt. 1978-ban nyugalomba vonult az Operából és a MÁV Szimfonikusoktól is, ahol főként Brahms, Beethoven és Bartók-művek vezénylésével tűnt ki, de még néhány éven át vendégszerepelt Magyarországon és Németországban is."

Perényi báró Lukács Miklós (1905–1986)

Egy operaénekes így emlékezik róla:

„Egy operaházi értekezletre, az igazgató, Lukács Miklós meghívására eljött Aczél György és más pártfunkcionáriusok is. Volt ennek a színháznak egy fantasztikus buffó-tenorja: Kishegyi Árpád. Felállt, s elmondta:» egy Rákóczi téri k.. nem vetkőzik és öltözik egy nap annyit, mint én, az Operaház magánénekese. Sőt, én még kevesebbet is keresek nála. Önök tudják, hogy a legdrágább műfaj az opera, amit a kultúrát gazdagítva mindig presztízsből tartott fenn egy király, egy kormány, egy gróf, vagy báró. Nem akarom tovább húzni az időt… Hol van a pénz? «Hirtelen Aczél és a többi pártvezető eltűnt, s a művészek magukra maradtak. Az igazgató, báró Lukács Miklós felállt és elmondta:» értettem a célzást. De ezek tőlem mindent elvettek. Nem tudok semmit sem adni.« (Gárday Gábor operaénekes egy riportban: „A szégyen pírja színesíti arcomat, ha rájuk gondolok!", 2007. 08. 24.)

Lukács Miklós karmesteri és igazgatói munkásságát – a fentiek ellenére – sok állami kitüntetéssel ismerték el: Érdemes művész (1956), Kossuth-díj (1973), a Magyar Népköztársaság zászlórendje (1975), Kiváló Művész (1978). A sok kitüntetés ellenére sosem rejtette véka alá a véleményét.

1961-ben, már 56 évesen feleségül vette Benigni Máriát, de gyerekük nem született. Budapesten, 1986. november 1-én halt meg, a Farkasréti temetőben nyugszik.

Lukács Miklós testvérei (György III., Sándor) Amerikába emigráltak, több leszármazottjuk is ott él. Származásuk emlékezetét őrzik, de magyarul már nem beszélnek...

EÖGYKE –Transsylvania Tours, Kolozsvár

Erdély a javából

Barangolás őseink földjén – Gyimesek, Udvarhelyszék, Csíkszék, Marosszék és Kalotaszeg vidékein

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület programja 2012

Ars poetica: Visszatérünk olyan erdélyi tájakra, ahol nagyon jól éreztük magunkat, találkozunk magyar örmény testvéreinkkel és erőt merítünk a gyimesi csángók példamutató kitartásából hitünk, nemzetünk és hagyományaink iránt.

Útvonal: Budapest – Ártánd – Nagyvárad – Gyalu – Torda – Nyárádtő – Ákosfalva – Nyárádszereda – Mikháza – Szováta – Székelyudvarhely – Székelyvarság – Csíkszereda – Fügés tető – Kostelek – Gyimesbükk – Székelyvarság – Libán tető – Gyergyóalfalu – Csíkszépvíz – Csíksomlyó – Csíkbánfalva – Székelyvarság – Farkaslaka – Énlaka – Bözödújfalu – Erdőszentgyörgy – Kalotaszentkirály – Bánffyhunyad – Sztána – Kőrösfő – Kalotaszentkirály – Királyhágó – Nagyvárad – Ártánd – Budapest

Időtartam: 7 nap (2012. augusztus 23–29.)
Autóbuszos útvonalhossz: kb 2000 km.
Ellátás: félpanziós (reggeli, estebéd és piknikek)
Szükséges felszerelés: túraruházat, szélkabát, sportcipő, elemlámpa
Vezetés: a csoportot Gyuri bácsi vezeti

FŐBB ESEMÉNYEK:

- Találkozó a csíkszéki magyarörményekkel Szépvizen
- Boldogasszony kegyszobrához járulunk Csíksomlyón
- Ezeréves határ Gyimesbükkön
- Rovásírásos templom Énlakán
- Örmény sírok a gyergyóalfalusi temetőben
- Az elárasztott falu a Küsmöd völgyében
- Szalmakalap Múzeum Kőrispatakon
- Székely szombatosok sorstörténete és siratófala Bözödújfalun
- Túrázunk a Gyimesi havasokban a Szellő tető alatt, a Gyimesi hágóról - Kostelekre
- Túra a székelyvarsági medve-leshez, ahol a „Kárpátok géniusza" is vadászott
- Könnyű túra a kalotaszegi dombvidéken Kós Károly Varjúvárához
- Lovaglás, szekerezés, íjászat a sztánai Csigadombon
- Népművészeti kirakóvásár Kőrösfőn
- Sziveslátás nusikummal és kiskürtössel Székelyvarságon
- Tarisznyás piknik és séta a Sebes Kőrös szorosában
- Szeretetvendégség a legeldugottabb gyimesi faluban, Kosteleken
- Pityókagulyás a székelyvarsági Tisztáson
- Ebéd lapótyával és lucskoskáposztával Énlakán
- Hejszára és gyimesi népdalokra oktat Vaszi Levente Kosteleken
- Kalotaszegi táncrend legényessel Sztánán
- Tündérkertes gyerekek népdal bemutatója új repertoárral Mikházán
- Egésznapos unokaprogramok (népdal, tájnyelv, erdőismeret, társasjátékok varsági pedagógusok vezetésével)
- Búcsúest tábortűzzel Tifánék édenkertjében
- Kiss Stúdió nosztalgia előadása Nagyváradon

- Székelyvarsági és kalotaszentkirályi családoknál személyes élményeken keresztül újból megtapasztaljuk az erdélyi emberek őszinte szeretetét és barátságát

RÉSZLETES PROGRAM:

1. nap: Indulás: reggel 6 órakor a Batthyány téri felső rakpartról
Határátkelő: Ártánd
Látnivalók: transzfer alkalmi megállókkal, Mikháza (szíveslátás, Tündérkertes gyerekek népdal előadása), fogadás Székelyvarságon nusikummal (Tifán Nusika almapálinkája) és kiskürtössel
Szállás és ellátás: az 1., 2., 3. és 4. napon Székelyvarságon baráti családoknál (kétágyas szobák fürdőszoba használattal)

2. nap: Látnivalók: Fügés tető, (5 órás középnehéz panorámatúra Kostelekre (alternatív buszos utazás), a legeldugottabb gyimesi faluba, katolikus templom, Magyar ház, szeretetvendégség, népdaltanulás és hejsza Vaszi Leventével), Gyimesbükk (Ezeréves határ), egésznapos alternatív unokaprogram Székelyvarságon

3. nap: Látnivalók: Tolvajos tető, Csíkszereda, Csíkszépvíz (örmény templom, találkozó a csíkszéki magyarörményekkel), Csíksomlyó (kegytemplom), Marosfő, Gyergyóalfalu (örmény sírok a temető kertben), Libán tető, alternatív unokaprogram Székelyvarságon

4. nap: Látnivalók: vasárnapi mise, könnyű túra a medveleshez (Tófalvi Lajos fővadász mesél a medvék viselt dolgairól és a Kárpátok géniuszának vadászatairól, pityókagulyás a Tisztáson), zenés-táncos búcsúest tábortűzzel Tifánék almáskertjében

5. nap: Látnivalók: Énlaka (falujárás, rovásírásos templom, ebéd lucskoskáposztával és lapotyával), Kőrispatak (Szalmakalap Múzeum), Bözödújfalu (az elárasztott falu, siratófal, székely szombatosok sorstörténete) Kalotaszentkirály
Szállás és ellátás: a 5. és 6. napon Kalotaszentkirályon faluturista gazdaságokban.

6. nap: Látnivalók: Sztána (vonatozás, lovaglásoktatás, szekerezés, íjászat, bográcsgulyás, népzene és kalotaszegi táncrend), könnyű túra Kós Károly Varjúvárához és a Csigadombra, Kőrösfő (népművészeti kirakóvásár)

7. nap: Látnivalók: Sonkolyos (séta a Sebes Körös szorosában, tarisznyás piknik), Nagyvárad (Kiss Stúdió nosztalgiaelőadása, kiegészítő városnézés), Budapest

Érkezés: Budapestre 21 óra körül

Részvételi díj: 64 000 Ft/fő (szállás, ellátás, vezetés, belépők, piknikek, helyi programok, művészi produkciók ára – buszköltség nélkül)

Buszköltség, ami a foglalót is jelenti:
17 000 Ft- minimum 35 résztvevő esetén.

Gyerekkedvezmény 12 éves korig: **47 000 Ft** részvételi díj, buszköltséggel együtt.

(Az utazás buszköltségét a Fővárosi Örmény Önkormányzat támogatta, ennek eredménye a csökkenése.)

A bejárt emlékhelyek hangulatát tájba illő zenével, felolvasásokkal, versekkel és a népköltészet remekeivel idézzük fel.

Egyházi hírlevél

Beszámoló a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség épületében végzett felújítási, karbantartási munkálatokról 2005–2011 években

	Templom és plébánia		Múzeum	
2005 év				
Riasztórendszer felújítás	123.151	III.2.		
tetőjavítás 1. részlet	700.000	V.17.		
„ 2. „	117.500	VII.11.		
„ 3. „	117.500	VIII.15.		
4. „	117.500	IX.9.		
5. „	117.500	X.5.		
Épület cserépfedés javítás 1. részl.	100.000	X.5.		
Kapu javítása	38.000	XI.7.		
Gázfűtés jav.	9.500	XI.9.		
Épület tetőjav. 2. részl.	100.000	XI.14.		
Szentély festés	200.750	XII.5.		
Összesen:	**1.741.401 Ft**			
2006 év				
Kapu jav.	10.800	III.31.		
Kapu- motor jav.	19.200	XII.31.		
Összesen:	**30.000 Ft**			
2007 év				
Templomfestés	83.370	III.8.		
Templomfestés	261.124	III.14.		
Harangláb mázolás	146.010	IV.10.		
Biztonsági zárbetétek	62.387	V.16.		
Kapu-motor jav.	13.000	V.16.		
Műtárgyak szakértői felmérése			70.000	VI.19.
Légfrissítő-tisztító készülék	143.817	VII.23.		
Zárak beépítése és javítása	40.000	VIII.3.		
Ablakrács szerelés, egyéb jav.	30.000	VIII.9.		
Kártevő mentesítés	153.600	VIII.23.		
Kémény bélelés			180.000	IX.3.
Vasrácsos ajtó készítés, ablakrács.	150.000	IX.5.		
Cserépkályha jav. /irodai/	22.240	X.18.		
Biztonsági zárak beépítése	39.998	X.24.		

	Templom és plébánia		Múzeum	
Műtárgyak leltározása, csomagolása			350.000	X.24.
Központi fűtés anyagvásárlása			500.000	XI.6.
Bojler, mosogató stb. szerelés	88.400	XI.22.		
Cserépkályha bontása, újraépít.			216.000	XI.6.
Üvegtető és tartószerk. jav. pótl.	95.004	XII.11.		
Összesen:	**1.328.950 Ft**		**1.316.000 Ft**	
2008 év				
Fűtés szerelés			1.256.684	I.3.
Kültéri vitrin /hirdető/	67.200	II. 5.		
„ „ szerelése	8.000	IV.11.		
Plébánia fakapu rest.	150.000	IV.15.		
„ „	270.000	IV.24.		
„ rézlemez	9.546	V.12.		
Kerítés nagykapu jav.	67.200	V.19.		
Elektr. vezetékszer. felújít.			570.000	V.21.
Templom világítás jav.	15.000	V.25.		
„ bejárati ajtó restaur.	120.000	VI.10.		
Festés, mázolás, takarítás			399.960	VII.17.
Redőnyök javítása	300.000	VII.17. és	399.019	VII.17.
Polcszerkezet levágás			12.000	VII.17.
Festés, mázolás, takarítás			791.160	VII.28.
Páncélszekrény nyitás				
„ kulcs készítése	70.800	VIII.6.		
Függönyök tisztítása			52.500	X.7.
Izzók cseréje, pótlása	50.000	XII.30.		
Ajtózárak szerelése, polírozása			48.000	XII.29.
Összesen:	**1.127.746 Ft**		**3.529.323 Ft**	
2009. év				
Gázkazán jav., templom	28.500	I.14.		
Villanyszerelés, „	95.000	I. 21.		
Álmennyezet jav. szer.	80.340	III.30		
Előtér festés, mázolás, múzeum			199.400	VI. 4.
Sötétítő függöny „			22.763	VI.16
Átrendezési kellékek „			36.545	VI.17.
Dobogó készít., üvegezés „			139.089	VI.17.
Újrarendezés „			300.000	VI.18
Kiállítás terv., rendezés „			240.000	VI.26.
Rézkilincsek öntése „			72.000	VII.1.
Felújítási anyagok „			24.280	VII.27.
Erkély teljes felújítása „			88.750	VIII.31.

		Templom és plébánia		Múzeum	
Felújítási anyagok	„			19.490	VII.13.
Kéménybélelés, templom		270.000	X.5.		
Fűtés korszer.	„ A	402.000	X. 20.		
Notebook vásárlás	A	159.990	XI.12.		
Faljavít. szerel. után templom		28.000	XI. 19.		
Fűtés korszer.	„	1.598.000	XI. 24.		
Fűtés korszer.	„	837.500	XII. 31.		
Emlékhely bronzplakettek		900.000	XII. 4.		
Összesen:		**4.399.330**		**1.142.317**	

2010. év

Laser nyomtató vétel	A	37.487	II.19		
Új kazán elektr.hál.kiép.	A	50.000	I. 6.		
Felirat kész, felrakás, múzeum	A			162.500	III. 3.
Autó bejárati kapu jav.		25.000	III.24.		
WC.szerelv.cseréje, múzeum				33.750	IV.16.
Zárszerelés, ajtóbeállítás		25.000	IV. 20		
Elektr.harang javitás		20.000	VI. 3.		
Nyílászárók cseréje, templom		1.216.292	VII. 21.		
Rézszerelv. öntés, múzeum				16.250	VII.27.
Csatornatisztítás a telken		87.188	VIII.5.		
5 db. könyvszekr., asztal, 4 szék	A			377.900	IX.21.
Összesen:		**1.460.967**		**590.400**	

2011.év

Kéményseprő szakvél. templom		45.000	VI.26		
Gázterv, hat. eljárás	„	118.750	VII.15.		
Udvar burkolatbontás, helyreáll.		750.000	VIII.5.		
Fürdő és kazántér fest. mázolás		235.575	VIII.15.		
Bejárati lépcsőház fest. mázol.		104.000	VIII.11.		
Feliratok ford. angolra, múz.	A	.		65.625	VIII.2.
Elektr. vezetékcsere templom		268.900	XI. 30.		
Gázfűtés felújítás		66.625	XII. 9.		
Fogadószint festése		236.500	XII.16.		
Vitrin rend., angol felirat elhely. múz.				75.000	XII. 14.
Összesen:		**1.325.350**		**140.625**	

Hurutvásár

A karácsonyi klubműsorunk után már bemutatott, erdélyi tejből és saját termesztésű zöldfűszerekből készült, ízletes hurut folyamatosan kapható, illetve megrendelhető Bartha Gabónál, tradicionális és újított ízekben (telefon 06 20 381 71 72).

	Templom és plébánia	Múzeum
2005 év	1.741.401	
2006 év	30.000	
2007 év	1.328.950	1.316.000
2008 év	1.127.746	3.529.323
2009 év	4.399.330	1.142.317
2010 év	1.460.967	590.400
2011 év	1.325.350	140.325
2005–2011 év összesen	**11.413.744**	**6.718.665**

Mindösszesen: 18.132.409 Ft

2012. március 11.

Zakariás Antal Dirán
gondnokságvezető

Jelmagyarázat: A= Alapítvány fizette, szerezte be.

Fővárosi Örmény Klub

2012. május 17., csütörtök 17 óra
Magyarok Háza, Budapest V.,
Semmelweis u. 1–3., Bartók terem

Műsor

Mi örmények Gyergyószentmiklóson

Vetített képes előadást tart

Polgár Lóránt

szakközépiskolai tanuló

Rendezi: *Zuglói Örmény Nemzetiségi Önkormányzat*
Támogató: *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület*

Az Örmény Genocídiumra emlékeztünk

Az Orlay utcai Örmény Katolikus templomban április 21-én az emlékmisére gyülekezik az örmény közösség

(Írásunk a 11. oldalon)

Művésztanárok (Örmény kódexek, örmény motívumok – gyermekalkotásokban című írásunk az 5–6. oldalon.)

A **Szentpéteri József Ötvös Iparművészeti Stúdió**

Szentpéteri alkotóműhelyébe

– ahol megismerkedhet az **örmény motívumkincsekkel –** várjuk szeretettel

Helyszín: a Budapesti Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium rajzterme,
1056 Budapest Molnár utca 4. III. 304.

Időpont: 2012. február 13-tól hétfőnként délután
14 órától 17óráig, gyermek alkotóműhely,
17 órától 20 óráig felnőtt stúdiófoglalkozás

Részvétel: ingyenes

– a Fővárosi Örmény Önkormányzat, II ker. Örmény Önkormányzat támogatásával

Lehetőséget nyújtunk a különböző **ötvös** kézműves technikák, mint **ékszerkészítés**, vörösréz és sárgarézlemez **domborítás, öltözködés-kiegészítők** készítése, **tűzzománcozás** transzparens zománcokkal, **huzaltechnikák, kőfoglalás** megismerésére és kipróbálására.

Szentpéteri alkotóműhelyünkben igazi **egyedi** alkotások születnek, melyeket kiállítunk **kiállításainkon**, kiegészítik **játszóházaink**.

Az elkészített tárgyak a tanulók tulajdonát képezik. Kiállításokon kiállítjuk!

Igény szerint különböző művészeti szakiskolákra felkészítő tanfolyamot indítunk.

Mindenkiben ott az alkotó ember, mi ezt igyekszünk felfedezni és kibontakoztatni.

Felvilágosítás, jelentkezés:
Borosnyay Klára ötvösművésznél:
06 20 534 1563 borosnyay.klara@szentpeteri-studio.hu

1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%

Közeledik az adóbevallás ideje... A törvény szerint személyi jövedelemadónk (kétszer) egy százalékát erre jogosult, bejegyzett egyházaknak, közintézményeknek, civil szervezeteknek, egyesületeknek ajánlhatjuk.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület jogosult arra, hogy személyi jövedelem-adónk 1 %-át az EÖGYKE-nek ajánlhassuk.

Tizenhat éve működő Egyesületünknek így lehetősége nyílik arra, hogy működése anyagi nehézségeit részben megoldja. Meggyőződésünk, hogy az EÖGYKE kezdettől fogva nyitott könyvként működik, hiszen minden lépésünkről rendszeresen beszámolunk az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek hasábjain.

Akik részt vesznek programjainkon, meggyőződhettek arról, hogy a tagdíjat, adományokat, a pályázatok során elért támogatásokat kizárólag kulturális és hitéleti identitásőrzésünkre, hagyományaink ápolására, a magyarörmény társasági élet, a közösség megteremtésére, jobbítására fordítjuk. Kérjük, hogy jövedelemadója bevallásakor gondoljon Kulturális Egyesületünkre – ezáltal önmagára is. Hiszen azért dolgozunk, hogy magyarörmény közösségünk céljait megvalósítsa, örmény gyökereink tárgyi és szellemi kultúráját megőrizze, átadja gyermekeinknek, unokáinknak – az utókornak. Tartozunk ezzel tehetséges, tisztességes és jó magyarrá vált őseinknek, tehát önmagunknak is.

Nem kell mást tennie, mint a jövedelemadó bevalláskor a NAV által rendszeresített bevallási nyomtatványon nyilatkozatot tegyen szervezetünkre.

A kedvezményezett adószáma:
18085590-1-41
A kedvezményezett **neve:**
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Egyúttal kérjük és javasoljuk, hogy a másik egy százalékkal támogassa a

Magyar Katolikus Egyházat, amelynek technikai száma 0011,

amelynek részegyháza a magyarhoni, történelmi örménység Örmény Szertartású Római Katolikus Egyháza.

Templomunknak, amelyet évtizedeken át Kádár Dániel apátplébános vezetett, nincs önálló technikai száma!

Köszönjük, hogy gondol ránk.
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%

Az Orlay utcai plébánián az Örmény Genocídiumra emlékeztünk. Az Adorate vegyes-kórus rá-adáskoncertet adott az agapén (Írásunk a 11. oldalon.)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.
Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.
Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek
Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat
(1054 Budapest, Akadémia u. 1. II. emelet 280, telefon: 332-1791)
(félfogadás: hétfőn 16.30–18.30 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**
Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**
Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár), Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)
Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401
Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!
Tördelés: Szakmány György
Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.